

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra finančního práva, národního hospodářství a ekonomie

Evropská měnová unie a Česká republika

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michael Kohajda, Ph. D.

Vypracovala: Jana Šoustalová

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Evropská měnová unie a Česká republika“ vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a pouze s využitím pramenů uvedených v seznamu.

V Olomouci dne 27. 8. 2010

.....  
Jana Šoustalová

Poděkování:

Děkuji JUDr. Michaelu Kohajdovi, Ph. D. za odborné vedení a cenné rady při vypracovávání mé diplomové práce.

Já, níže podepsaná Jana Šoustalová, autorka diplomové práce na téma: Evropská měnová unie a Česká republika, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb. v platném znění, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu ustanovení § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. v platném znění, správci: Univerzita Palackého v Olomouci, ulice Křížkovského, Olomouc, Česká republika ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno, příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogu, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu.

Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum UP. Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb. v platném znění.

Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 27. 8. 2010

.....

Jana Šoustalová

# OBSAH

|                                                                                    |           |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ÚVOD .....</b>                                                                  | <b>1</b>  |
| <b>1 HOSPODÁŘSKÁ A MĚNOVÁ POLITIKA .....</b>                                       | <b>3</b>  |
| 1.1 Vymezení pojmu Hospodářská a měnová unie.....                                  | 3         |
| 1.2 Vznik eurozóny .....                                                           | 3         |
| 1.3 Zavedení hotovostního eura .....                                               | 5         |
| <b>2 PRÁVNÍ ZÁKLADY EVROPSKÉ MĚNOVÉ UNIE.....</b>                                  | <b>6</b>  |
| 2.1 Právní základ hospodářskopolitický .....                                       | 6         |
| 2.2 Právní základ měnový .....                                                     | 7         |
| 2.2.1 Koordinace měnové politiky a koordinace devizových kurzů.....                | 7         |
| 2.2.2 Pokus o koordinaci kurzových pásem.....                                      | 8         |
| 2.2.3 Právní zakotvení měnové unifikace .....                                      | 9         |
| 2.3 Právní základ institucionální.....                                             | 11        |
| <b>3 SPOLEČNÁ MĚNA EURO.....</b>                                                   | <b>13</b> |
| 3.1 Stručné nastínění historie eura .....                                          | 13        |
| 3.2 Právní zakotvení eura.....                                                     | 14        |
| 3.2.1 Absolutní právní působení eura.....                                          | 15        |
| 3.2.2 Relativní právní působení eura.....                                          | 16        |
| 3.3 Obvyklé fáze procesu přijetí společné měny euro .....                          | 17        |
| 3.4 Transpozice do práva členských států.....                                      | 18        |
| <b>4 PRÁVNÍ PODMÍNKY KONVERGENCE HOSPODÁŘSKÝCH POLITIK .....</b>                   | <b>19</b> |
| 4.1 Obecné vymezení maastrichtských konvergenčních kritérií .....                  | 19        |
| 4.2 Charakteristika jednotlivých kritérií .....                                    | 21        |
| 4.2.1 Právní podmínky plnění míry inflace .....                                    | 21        |
| 4.2.2 Právní podmínky plnění kritérií výše státního dluhu a rozpočtového schodku.. | 21        |
| 4.2.3 Právní podmínky plnění kritéria stálosti výkyvu marží směnného kurzu od      |           |
| centrální parity.....                                                              | 22        |
| 4.2.4 Právní podmínky plnění kritéria výnosů z dlouhodobých vkladů a dluhopisů ..  |           |
| .....                                                                              | 23        |
| 4.3 Smysl a oprávněnost maastrichtských kritérií z dnešního pohledu .....          | 23        |
| 4.3.1 Obávaný Maastricht.....                                                      | 23        |
| 4.3.2 Problémy aplikace maastrichtských kritérií.....                              | 27        |

|                                                                                                           |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>5 EURO A ČESKÁ REPUBLIKA .....</b>                                                                     | <b>28</b> |
| 5.1 Etapy evropské měnové integrace ve vztahu k České republice .....                                     | 28        |
| 5.2 Scénář zavedení eura v České republice .....                                                          | 32        |
| 5.3 Fáze, ve které se Česká republika nachází .....                                                       | 33        |
| 5.3.1 Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií .....                                    | 35        |
| 5.3.2 Ekonomická sladěnost České republiky s eurozónou .....                                              | 39        |
| <b>6 VÝHODY, NEVÝHODY, RIZIKA A PROBLÉMY PŘISTOUPENÍ ČESKÉ<br/>REPUBLIKY K EVROPSKÉ MĚNOVÉ UNII .....</b> | <b>41</b> |
| 6.1 Předpokládané výhody .....                                                                            | 41        |
| 6.1.1 Výhody pro občany a spotřebitele .....                                                              | 42        |
| 6.1.2 Výhody pro podnikatele .....                                                                        | 43        |
| 6.1.3 Makroekonomické výhody .....                                                                        | 46        |
| 6.2 Nevýhody a možná rizika z přijetí eura .....                                                          | 46        |
| <b>7 PŘÍPRAVA PRÁVNÍHO PROSTŘEDÍ NA ZAVEDENÍ EURA .....</b>                                               | <b>50</b> |
| 7.1 Pracovní skupina pro legislativu .....                                                                | 50        |
| 7.2 Charakteristika úkolů spojených se zavedením eura .....                                               | 51        |
| 7.2.1 Příprava Obecného zákona .....                                                                      | 51        |
| 7.2.2 Příprava nového zákona o České národní bance .....                                                  | 52        |
| 7.3 Harmonogram legislativních prací .....                                                                | 55        |
| <b>ZÁVĚR .....</b>                                                                                        | <b>56</b> |
| <b>TREATMENT FOR MY DISSERTATION .....</b>                                                                | <b>58</b> |
| <b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>                                                                    | <b>60</b> |
| <b>SEZNAM ZKRATEK .....</b>                                                                               | <b>61</b> |

## Úvod

Euro je měna Evropské měnové unie a v současné době je oficiálním platidlem v 16 z 27 států Evropské unie, v šesti dalších zemích mimo Unii a kromě toho existuje pět dalších zemí a dva měnové prostory s pevným přepočítacím kurzem k euru. Po americkém dolaru je druhým nejdůležitějším reprezentantem ve světovém měnovém systému.

Pro integrační uskupení členských států Evropské unie, které přijaly společnou měnu a na jejichž území je zákonným platidlem měnová jednotka euro, se používá označení eurozóna. Prvním státem, který rozšířil původních jedenáct členských zemí eurozóny, bylo Řecko a stalo se tak 1. ledna 2001, tedy rok před zavedením eura do hotovostního oběhu. Ze zemí z poslední vlny rozšiřování Evropské unie zavedlo euro od 1. ledna 2007 Slovinsko a o rok později, tedy 1. ledna 2008, vstoupily do eurozóny další dvě země – Kypr a Malta. Posledním novým členem eurozóny se od 1. ledna 2009 stalo i sousední Slovensko a v následujících letech by se měla eurozóna dále rozšiřovat.

Mezi původními patnácti členy Unie nebylo euro zavedeno ve Velké Británii, Dánsku a Švédsku, které si zatím ponechávají vlastní národní měny, a v devíti nových členských státech EU. První dvě jmenované země si při vyjednávání Maastrichtské smlouvy prosadily trvalou výjimku na zavedení eura (tzv. opt-out), která umožňuje neúčastnit se třetí fáze projektu Hospodářské a měnové unie, tedy samotného zavedení eura. Ostatní země jsou však povinny euro přijmout, pokud budou splněna požadovaná kritéria.

Eurové bankovky jsou pro všechny země stejné a mince mají pro všechny země stejný rozměr, hmotnost, sílu, tvar, provedení hrany a jsou zhotoveny ze stejného materiálu. Jedna strana mince (tzv. evropská), na níž je uvedena hodnota, je stejná a druhá strana (tzv. národní) je v jednotlivých zemích různá, což však nemá vliv na použití mincí v jiných zemích eurozóny. Měnová jednotka euro má mezinárodní zkratku EUR a jako symbol používá stylizované řecké písmeno epsilon, odrážející evropský charakter měny. Uvnitř tohoto písmene je dvojitá vodorovná čára, která symbolizuje stabilitu nově vznikající měny. Euro je symbolem společné identity, hodnot a postupu evropské integrace.

Jak jsem zmiňovala již na začátku, devět nových členských států EU, kterými jsou Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Polsko, Švédsko a také Česká republika, jsou povinny po splnění maastrichtských kritérií vstoupit do eurozóny. Zavedení eura v České republice je v současné době téma velmi aktuální, neustále probírané, a proto jsem se rozhodla vybrat si to jako téma mé diplomové práce.

Jak vyplývá již z názvu, ve své diplomové práci se budu zabývat vztahem České republiky k Evropské měnové unii. Základním předmětem mého bádání bude právní otázka přistoupení České republiky mezi země užívající měnu euro. Na začátku své práce nejprve vymezím pojem Hospodářská a měnová unie a dále přiblížím vznik eurozóny a zavedení hotovostního eura. Značná část mé práce pak bude věnována právním základům této měnové unie a společné měny. V další části se budu zabývat společnou měnou euro, kde stručně zmíním jeho historii, dále právní zakotvení eura, obvyklé fáze procesu přijetí této měny a nakonec transpozici do práva členských států. Stěžejní část mé práce se bude týkat podmínek, za kterých stát může tuto měnu přijmout, kde kromě obecného vymezení a interpretace jednotlivých kritérií uvedu i způsob jejich stanovování a jejich oprávněnost a vhodnost. Důležitou částí bude také konstatování fáze, ve které se Česká republika nachází a dále aspekty, které opravňují nebo naopak ještě brání v přijetí této měny. V samostatné kapitole pak shrnu názory na vhodnost nebo nevhodnost přijetí jednotné měny Českou republikou. V poslední části své práce se zaměřím na změny právní úpravy, které je nutné v souvislosti se zavedením eura provést a také vliv přijetí jednotné měny na Českou národní banku.

Cílem mé diplomové práce je poskytnout přehled o tom, jak Česká republika postupuje a jak daleko je v přípravách na vstup do eurozóny.

# **1 Hospodářská a měnová politika**

## **1.1 Vymezení pojmu Hospodářská a měnová unie**

Na začátku mé diplomové práce bych chtěla nejprve vymezit pojem Hospodářská a měnová unie. Tento pojem by se dal definovat jako proces, kterým dochází k harmonizaci hospodářských a měnových politik členských států Evropské unie včetně zavedení jednotné měny. Když se vrátíme na počátek roku 1999, byla v této době mezi jedenácti státy Evropské unie zahájena třetí etapa Hospodářské a měnové unie, kterou lze nejlépe charakterizovat právě zavedením jednotné měny euro. Výsledný proces však bývá častěji a běžněji ve zkratce označován jako Evropská měnová unie, a nikoli jako unie měnová a hospodářská, což je název používaný Smlouvou o ES jakožto primárním pramenem evropského práva. O měnové unii se hovoří jako o pojmu, který již reálně existuje, neboť měnová unifikace již byla naplněna. Jinak je tomu v případě unifikace hospodářské, která dosud naplněna nebyla a její naplnění je podmíněno ještě řadou kroků ke sblížení hospodářských politik.

Oba dva pojmy, tzn. pojem hospodářské unie a pojem unie měnové, jsou v evropském právu konstruovány odlišně. Hospodářská unie je postavena na decentralizované struktuře Evropského společenství jakožto „společenství států“. Naproti tomu měnová unie je založena na přenesení měnových pravomocí z úrovně jednotlivých států, tedy z jejich centrálních bank, na úroveň unijní do výlučné působnosti Evropské centrální banky. I přes odlišnou kompozici obou těchto pojmů usilovala Smlouva o ES o jejich právní sjednocení v pojmu Hospodářská a měnová unie, a to cílenou a koordinovanou dělbou pravomocí mezi členské státy a orgány EU při přípravě třetí etapy. Podle převládajícího názoru institucí Evropské unie představuje Hospodářská a měnová unie důsledek jednotného vnitřního trhu a rozhodující politický milník na cestě k jednotné Evropě.

## **1.2 Vznik eurozóny**

Maastrichtský scénář stanovil dva okamžiky pro vznik měnové unie. První termín byl stanoven na začátku roku 1997, kdy měnová unie mohla vzniknout za předpokladu, že alespoň polovina členských zemí splní požadavky maastrichtských konvergenčních kritérií. Tento termín ale využit nebyl, protože členské země nedokázaly provést požadovanou konsolidaci svých ekonomik, a to zejména v oblasti veřejných rozpočtů. Druhý termín byl stanoven na začátku roku 1999 a v tomto případě měla měnová unie vzniknout již v jakémkoli počtu členů, který splní maastrichtská kritéria. Tento termín již v členských zemích vyvolal

pozoruhodné konsolidační úsilí, neboť blížící se okamžik rozhodnutí o tom, kdo z členských zemí Evropské unie se ocitne mezi zakladateli měnové unie, zaúčinkoval jako vzpruha, která pomáhala mnohým vládám protlačovat nepopulární úsporná opatření.

Podklady Evropské komise a Evropského měnového institutu o připravenosti členských zemí na zahájení třetího stádia byly vypracovány v březnu 1998. Na jejich základě pak Evropská rada na zasedání v Bruselu začátkem května 1998 rozhodla, že Evropská unie vstoupí 1. ledna 1999 do závěrečné třetí fáze Hospodářské a měnové unie a současně potvrdila, že členy tohoto uskupení se stane jedenáct zemí – Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. K tomuto dni byly neodvolatelně zafixovány kurzy národních měn těchto zemí vůči euru a ke stejnému dni tyto státy předaly pravomoc vykonávat monetární politiku Evropskému systému centrálních bank.

Zavedení jednotné měny euro bývá často označováno za největší finanční transakci v dějinách. Přestože jsou z minulosti známy měnové unie mezi několika státy, nikdy v historii nedošlo k situaci, aby byla zavedena jedna měna pro více než 300 milionů lidí a pro transakce takového ekonomického významu, jakými transakce v eurech nepochybně jsou. Zavedení této jednotné měny tedy znamená nejen vznik největší měnové oblasti na světě a druhého největšího kapitálového trhu, ale také zásadní zlom v rozložení světových finančních trhů, a to do třech klíčových oblastí – trhu dolarového, jenového a eurového.

Na závěr bych chtěla říci, že se zavedením společné měny euro jsou spjata nejen pozitiva, ale i možná rizika, zejména v podobě asymetrických ekonomických šoků, přičemž některá pozitiva či negativa se mohou objevit až v dlouhodobém horizontu. I navzdory tomu lze ale bezesporu konstatovat, že EMU se společnou měnou euro prokázaly koncem roku 2002 svou životaschopností a staly se reálnou a respektovanou součástí světové ekonomiky a světového měnového systému. Zda či v jaké míře se bude jejich vliv ve světové ekonomice projevovat, bude záležet na jejich dalším vývoji. V neposlední řadě lze za pozitivní považovat také to, že mnohé katastrofické scénáře europesimistů předvídající zhroucení EMU se nepotvrdily. Jedna důležitá etapa evropské ekonomické integrace tak dospěla ke svému cíli.

### 1.3 Zavedení hotovostního eura

Vznikem eurozóny dne 1. ledna 1999 nepocítil běžný občan žádnou zásadní změnu. V oběhu nadále zůstávaly národní bankovky a mince, které tak jako dříve plnily standardní peněžní funkce a nová měna euro existovala pouze v bezhotovostní formě, tj. v podobě zůstatků na bankovních účtech. Dá se říci, že na používání bezhotovostního eura se vztahoval princip „žádné přikazování, žádné zakazování“, který zcela nechával na uvážení podniků a domácností, jak dalece budou využívat euro pro své potřeby.

Uvedené uspořádání trvalo celkem tři roky a je označováno jako tzv. přechodné období. Teprve po jeho uplynutí, 1. ledna 2002, byla ve všech zemích eurozóny zahájena výměna národního oběživa za eurové. V průběhu dvou měsíců vyhrazených pro tzv. duální cirkulaci<sup>1</sup> postupně mizely z oběhu národní bankovky a mince, jejichž místo rychle zaujímaly nové bankovky a mince znějící na měnu euro. Podle odborných pramenů bylo vyrobeno celkem 14,25 miliard eurových bankovek a 56 miliard eurových mincí, což jsou údaje, na základě nichž můžeme konstatovat, že historie nezaznamenala tak gigantickou operaci s oběživem. Tato peněžní masa musela být nejen zhotovena, ale i uskladněna a distribuována a naproti tomu dosluhující národní bankovky a mince musely být staženy, uskladněny, přemístěny a zlikvidovány.

Tato náročná logistická operace měla hladký průběh, neboť jí předcházela důsledná a pečlivá příprava. Nebyly zaznamenány žádné kolapsy při placení vesměs neznámou měnou a ani průzkumy veřejného mínění neukázaly žádné zásadní problémy obyvatelstva při přechodu na novou měnu. Za zmínku stojí také pozoruhodná rychlost stahování národního oběživa a jeho rychlé nahrazování eurem a absence mimořádných událostí bezpečnostního charakteru.

---

<sup>1</sup> Duální cirkulace (duální oběh) je relativně krátké období (v případě ČR v délce trvání dvou kalendářních týdnů) po zavedení eura, po kterou bude možné platit v hotovosti v korunách i v eurech, přičemž na hotovostní platby v korunách by se mělo vracet v euroměně. Jedná se o období, kdy jsou v oběhu obě měny, přičemž euro má status zákonného platidla a koruna je postupně stahována.

## 2 Právní základy Evropské měnové unie

Právní základy Evropské měnové unie vycházejí v ekonomickém i právním smyslu z vývojových směrů evropské integrace v posledních 50 letech. Koordinace hospodářských politik členských zemí EU a jejich sbližování až k měnové unii tvoří **právní základ hospodářskopolitický**, který v sobě zahrnuje i proslulá maastrichtská konvergenční kritéria jako podmínky vstupu jednotlivých zemí do měnové unie. Vývojové tendence sbližování měn členských států až k měně jednotné pak vytváří **právní základ měnový**. Evropská integrace je zásadně postavena na volném pohybu čtyř základních faktorů, a to osob, zboží, služeb a kapitálu, z nichž se k měnové unii nejtěsněji přimyká **volný pohyb kapitálu a volný pohyb služeb**, v daném případě služeb finančních, které tvoří další dva právní základy Evropské měnové unie. Sjednocování národních a evropských institucionálních struktur pak tvoří **institucionální právní základ** měnové unie. V následujících kapitolách bych chtěla podrobněji popsat pouze právní základ hospodářskopolitický, měnový a institucionální.

Evropská měnová unie spadá do výlučné pravomoci Evropského společenství, a to také stanovuje její právní rámec. Z aktů primárního práva tvoří její právní rámec Smlouva o založení ES, konkrétně články 105-124, dále Protokol o Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky, Protokol o konvergenčních kritériích a též Protokol o proceduře při nadměrném schodku. Pro nové členy EU, mezi nimiž je i ČR, je rovněž významné ustanovení čl. 4 Aktu o podmínkách přistoupení k EU, který tvoří nedílnou součást Smlouvy o přistoupení k EU a podle kterého se tyto nové země účastní Hospodářské a měnové unie jako země s dočasnou výjimkou pro zavedení eura.

### 2.1 Právní základ hospodářskopolitický

Jak jsem již zmiňovala, hospodářskopolitický základ měnové a hospodářské unie znamená vlastně právní rámec sbližování hospodářských politik členských zemí EU. Toto sbližování bylo a stále je podstatnou náležitostí měnové integrace a sladění různých hospodářských politik členských států ES a je nezbytným předpokladem měnové unifikace, tedy vytvoření jednotné měnové politiky. Sladování hospodářských politik členských států se dělo a děje na základě právem stanovených ekonomických kritérií (tzv. maastrichtských konvergenčních kritérií), jejichž splnění bylo nutnou podmínkou pro vznik měnové unie. Hospodářskopolitický základ měnové a hospodářské unie vychází z článku 2 Smlouvy o ES, podle něhož je posláním Společenství vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové

unie, jakož i prováděním společných politik podporovat v celém Společenství harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení pro muže a ženy, trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života a hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy. Společná (hospodářská) politika ve smyslu tohoto článku je tak předpokladem nejprve postupného prohlubování **základních svobod společného trhu**, tedy **volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu**, a jeho přechodu v **jednotný vnitřní trh** v roce 1993 a dále pak právním základem měnové a hospodářské unie. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že hospodářskopolitickým základem měnové a hospodářské unie je koordinovaná a společná hospodářská politika členských států.

## **2.2 Právní základ měnový**

Smyslem měnově právních kroků v 60. a 70. letech bylo vymezit pevnější kurzový režim, což se nakonec podařilo v roce 1978 v rámci Evropského měnového systému. Zavedení společné měny euro tak bylo umožněno i díky pravidlům měnové konvergence, na něž navázala pravidla pro právní nástupnictví mezi eurem a bývalou měnovou jednotkou ECU a mezi eurem a národními měnami zúčastněných zemí.

### **2.2.1 Koordinace měnové politiky a koordinace devizových kurzů**

I když společný trh, vytvořený Smlouvou o EHS, předpokládal koordinovanou hospodářskou politiku, v měnové politice do té doby příliš nepokročil, což se v praxi evropské integrace začalo ukazovat již od počátku 60. let. Smlouva o EHS nastínila základní podobu měnového systému ve svém článku 107 (nynější článek 108), podle kterého budou členské státy sledovat svoji politiku v oblasti devizových kurzů jako věc společného zájmu. V souvislosti s tím zakotvila Smlouva o EHS také institut **Měnového výboru** jakožto orgánu pro sledování hospodářského, měnového a rozpočtového vývoje. Obecně platí, že pokud členský stát změni devizový kurz své měny způsobem neslučitelným s ustanoveními Smlouvy o EHS a poškozujícím podmínky soutěže, může podle ustanovení Smlouvy o EHS Komise ES po konzultacích s Měnovým výborem zmocnit ostatní členské státy, aby přijaly po určité období nezbytná opatření, na jejichž základě budou určeny nové podmínky a nová opatření jako důsledek takové změny. Článek 107 (108) se sice stal širokou základnou spolupráce, ale

nevytvořil strukturu měnového systému, či dokonce unie, takže k právnímu zakotvení měnové unie bylo třeba ujít ještě poměrně dlouhou cestu.

### 2.2.2 Pokus o koordinaci kurzových pásem

Poté, kdy dochází k zesílení koordinace hospodářských politik členských států EHS, vznikla nutnost nově pojmout ustanovení článku 107 (108) Smlouvy o EHS. Tím se stalo **Marjolinovo memorandum** přijaté v roce 1962, v němž se doslova konstatovalo, že po určitém přechodném období bude nutné zafixovat směnné kurzy měn tehdy šesti členských zemí EHS – Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Nizozemska a Západního Německa, a stanovit pro tyto kurzy úzká flukтуаční pásma. I když se měnový program obsažený v Marjolinově memorandu nerealizoval v plném rozsahu, některá dílčí opatření uplatnění přece jen našla. Jedním z nich bylo vytvoření **Výboru guvernérů centrálních bank členských zemí EHS** na základě rozhodnutí Rady EHS z května 1964, který se stal prvním orgánem usilujícím o koordinaci spolupráce mezi centrálními bankami členských států.

Prvním pokusem o měnovou integraci byl v roce 1969 tzv. **Barrův plán**, přednesený v prosinci 1969 na zasedání Evropské rady v Haagu. Z podnětu tohoto summitu byl vytvořen tzv. **Wernerův výbor**, který v roce 1971 předložil dokument nazvaný **Wernerova zpráva o „Vytváření stádií hospodářské měnové unie“**, jež obsahoval plán na dosažení Hospodářské a měnové unie v rámci ES v určitých stádiích do 10 let. Konečným cílem mělo být vytvoření oblasti, kde se volně pohybují osoby, zboží a kapitál bez nekalých soutěžních tlaků a s vyloučením hrozby strukturálních a regionálních nerovností. Wernerova zpráva doznala, že k úspěšnému vytvoření měnové unie musejí být některé pravomoci, vykonávané na národních úrovních, přeneseny na úroveň nadnárodní, tedy na orgány ES a předpokládala dva základní znaky této unie:<sup>2</sup>

- vzájemně zafixovaný směnný kurz členských měn a
- jednotnou měnovou politiku, řízenou centrální měnovou institucí, která by řídila rozpočtovou politiku a byla podřízena Evropskému parlamentu.

Kromě toho návrh předpokládal vytvoření rozhodovacího centra pro hospodářskou politiku, systému centrálních bank a Evropského fondu měnové spolupráce. Ustanovení o měnové unii byla nakonec vtělena do Římské smlouvy, což odsouhlasily jak Wernerova zpráva, tak i odpovídající návrh Komise ES. Vytvoření evropské měnové a hospodářské unie podpořili

---

<sup>2</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

v roce 1972 na zasedání Evropské rady v Paříži také představitelé tehdejších devíti členských zemí ES, neboť dospěli k závěru, že navržená měnová unie je nevyhnutelným základem pokroku a odstranění regionálních disparit uvnitř ES. Základními znaky připravované měnové unie přitom měly být vzájemně regulovatelné, podpůrné a ochranné mechanismy měn členských zemí, s čímž také členské státy souhlasily. Již od počátku 70. let se základním právním problémem měnové integrace jevílo **právní zakotvení kurzových pásem**. Obecnou tendencí tu bylo vymezit dolní a horní hranici a tyto hranice postupně sbližovat až k pevnému kurzu jakožto základu společné měny, což však vždy naráželo především na objektivní a ekonomicky dané překážky.

### 2.2.3 Právní zakotvení měnové unifikace

#### Akt o jednotné Evropě (1986)

Vývojové směry institutu Evropské měnové unie nebyly po dlouhou dobu zapracovány do primárních pramenů práva ES, tedy do smluv o založení Evropských společenství. Až v roce 1986 byla Smlouva o EHS doplněna **Aktem o jednotné Evropě**, který byl až do přijetí Smlouvy o ES v roce 1992 právním základem pro rozvoj měnové unie včetně Evropského měnového systému. Tento dokument doplnil do Smlouvy o EHS článek 102a (98) o spolupráci v hospodářské a měnové politice, který říká, že členské státy musejí spolupracovat tak, aby zajistily konvergenci hospodářské a měnové politiky ve smyslu článku 101 Smlouvy o ES. Z tohoto článku vyplývá požadavek, aby každý členský stát sledoval hospodářskou politiku, nezbytnou pro zajištění vyváženosti platební bilance a pro posilování důvěry v jeho národní měnu, za současného udržování vysoké zaměstnanosti a pevných cen. Akt o jednotné Evropě měl pro evropskou měnovou spolupráci čtyři hlavní důsledky:<sup>3</sup>

- je následnou legitimizací vývoje Hospodářské a měnové unie, která původně nebyla vysloveně předmětem Smlouvy o EHS
- uznává existenci EMS a ECU
- požaduje zachování stávajících pravomocí členských států v oblasti měnové spolupráce
- ačkoliv explicitně nezakotvil EMS a ECU, implicitně je uznal jako právoplatné instituty, neboť se odvolává na ně samotné i na zkušenosti z užívání těchto institutů v praxi.

---

<sup>3</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

Akt o jednotné Evropě považuje EMS a ECU za spojnice mezi dřívějšími nezávislými národními politikami v oblasti měn a devizových kurzů na jedné straně a pokusy o vytvoření měnové unie na straně druhé. EMS je považován za určité stádium mezi národní měnovou nezávislostí a měnovou unií a tento názor byl mimo jiné zopakován v **Nyborské dohodě** mezi ministry hospodářství a financí členských zemí ES z roku 1987. Ta významným způsobem posílila funkce EMS a zvýšila tak jeho způsobilost napomáhat měnovému sjednocení, které bylo završeno zavedením společné měny v roce 1999.

#### Smlouva o založení Evropského společenství (1992)

Je důležité si uvědomit, že pojetí měnové politiky tak, jak je zakotveno ve Smlouvě o ES, je postaveno především na jednotnosti měnové politiky a na nedílné pravomoci Evropské centrální banky a Evropského systému centrálních bank v měnových otázkách. Základní zásady jednotné měnové politiky vyplývají z ustanovení článků 105–111 Smlouvy o ES a jsou jimi:<sup>4</sup>

- udržení cenové stability
- podpora všeobecných ekonomických podmínek v EU na zásadě otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží a účelným přerozdělováním finančních prostředků
- jednotné a centralizované definování měnové politiky
- centralizovaná držba a správa rezerv v cizích měnách
- podpora fungování platebních systémů
- centralizovaná emise oběživa společné měny.

Ze zmiňovaných článků ve spojitosti s ostatními ustanoveními Smlouvy o ES dále plyne, že jednotná a centrální měnová politika Evropské unie je oddělena od hospodářské politiky, zejména od politiky rozpočtové, která zůstává v pravomoci členských států a je orgány Unie koordinována. Přestože je měnová politika vykonávána Evropskou centrální bankou zároveň oddělena od dohledových pravomocí národních orgánů nad úvěrovými institucemi v jednotlivých členských státech, v článku 105 odst. 6 Smlouvy o ES je nicméně zakotveno, že ECB může se souhlasem Evropského parlamentu národním dohledovým orgánům vytyčovat úkoly.

---

<sup>4</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

## 2.3 Právní základ institucionální

Jednotná měnová politika, která začala být realizována dnem zahájení EMU 1. 1. 1999, si vyžádala i příslušný institucionální rámec, kterým se stala Evropská centrální banka, jež spolu s centrálními bankami členských států EU tvoří tzv. Evropský systém centrálních bank. ESCB i ECB se podle článku 8 Smlouvy o ES zřizují postupy stanovenými v této Smlouvě a jednají v mezích působnosti svěřené jim touto Smlouvou a Statutem ESCB a ECB, který upravuje jejich postavení a základní pravidla fungování a je součástí (protokolem) Smlouvy o ES.

Tímto článkem je tedy do systému orgánů EU včleněna Evropská centrální banka, která se vedle Evropského parlamentu, Rady, Evropské komise, Evropského soudního dvora a Účetního dvora stává plnohodnotným orgánem EU. ECB je orgánem pro řízení a výkon jednotné měnové politiky, a to těch členských zemí EU, které jsou účastníky měnové unie. Jako vrcholný řídicí subjekt měnové politiky zajišťuje plnění úkolů ESCB buď přímo vlastní činností, nebo prostřednictvím národních centrálních bank, které vstupem země do měnové unie pozbývají pravomoci v oblasti měnové politiky a postupují je Evropské centrální bance. Dá se říci, že samy se pak stávají pouhými nástroji pro výkon jednotné měnové politiky. Vrcholným orgánem ECB je Řídicí rada, kterou tvoří šest členů Výkonné rady ECB v čele s prezidentem ECB a guvernéři národních centrálních bank. Řídicí rada spolu s Výkonnou radou, která je vrcholným orgánem tzv. Eurosystemu, jsou rozhodovacími orgány ECB a společně řídí ESCB. K výkonu svých měnových pravomocí je ECB oprávněna vydávat předpisy, které mají obecnou platnost a jsou právně závazné a aplikovatelné ve všech členských státech, dále přijímat rozhodnutí a v neposlední řadě také vydávat doporučení a poskytovat posudky, které však nejsou právně závazné. Dále je ECB oprávněna ukládat sankce peněžité povahy za neplnění jejích předpisů a rozhodnutí a kromě toho plní též funkci poradní. Na jejím základě může být ECB požádána orgány ES o vyjádření k jakémukoliv navrženému právnímu předpisu ES, přičemž obdobná vyjádření může za určitých podmínek podávat i k národním právním předpisům členských států.

V případě Evropského systému centrálních bank se nejedná o orgán EU, nýbrž o místo pro koordinaci měnových politik mezi ECB a centrálními bankami neúčastnických států měnové unie, tedy pro koordinaci jednotné měnové politiky EU. Uvnitř ESCB jsou dvě skupiny centrálních bank, neboť jsou v něm sdruženy jak centrální banky členů měnové unie včetně ECB, tak i centrální banky Dánska, Švédska a Velké Británie, tedy zemí, které se dosud měnové unie neúčastní. Rozdíl mezi oběma skupinami centrálních bank spočívá v tom, že zatímco členové měnové unie a ECB provádějí jednotnou měnovou politiku, nečlenové

měnové unie si podržují vlastní měnovou politiku. Tento rozdíl však není v praxi příliš viditelný, neboť měnová politika obou skupin je výrazně koordinována právě díky ESCB, což je i jeho hlavním smyslem. ESCB na rozdíl od národních centrálních bank, jakož i ECB, které si zachovávají postavení samostatných právnických osob, nemá právní subjektivitu. Jak jsem uvedla již výše, ESCB není orgánem, nýbrž korporací orgánů, a to centrálních bank. Podle článku 105 odst. 1 Smlouvy o ES je jeho prvořadým cílem udržovat cenovou stabilitu, podporovat jednotlivé hospodářské politiky EU, pokud cenovou stabilitu nenarušují, a zajišťovat nedělitelnost měnové politiky. To vše má ESCB uskutečňovat v podmínkách otevřeného tržního hospodářství a na zásadách volné soutěže, federalismu a při respektování principu subsidiarity. Zatímco ESCB zahrnuje všechny země EU, resp. členy Hospodářské a měnové unie a řeší otázky týkající se EU jako celku, členy Eurosystemu jsou pouze země, které vstoupily do EMU a ve srovnání s ESCB se zabývá převážně otázkami spojenými s jednotnou měnovou politikou eurozóny a jejím prostřednictvím pak podporuje ekonomický rozvoj i celé EU.

### 3 Společná měna euro

#### 3.1 Stručné nastínění historie eura

Jen okrajově bych se chtěla dotknout problematiky vzniku společné měny. Předně je nutné zmínit, že myšlenka zavedení společné měny není pro Evropu nijak nová. Neobjevuje se až v 90. letech, ale již od 60. let 20. století v rámci tehdejšího Evropského hospodářského společenství, a to v různých podobách a s různou intenzitou. V té době mezi členskými státy fungoval tzv. Brettonwoodský systém, který vázal všechny měny členských států na dolar a dolar na zlato. Tento systém se však postupně ukázal jako nepříliš stabilní a již po jeho rozpadu v 70. letech se v tehdejší EHS objevily snahy o zavedení stabilizačního kurzovního mechanismu, neboť státy EHS se obávaly toho, že by nestabilita dolaru mohla ohrozit vnitroeurový obchod. Objevil se proto systém hada v tunelu, který spočíval na vytvoření fixní parity a oscilačních pásem, přičemž toto pásmo bylo užší mezi evropskými měnami. V praxi se jednalo o navázání evropských měn na německou marku, což byla nejstabilnější měna v systému. Hada v tunelu byl ale z mnoha důvodů velmi nestabilní a dlouho nevydržel, v roce 1976 zanikl. Pouhé dva roky po jeho zániku, tedy v roce 1978, vzniká z francouzsko-německé iniciativy Evropský měnový systém, který měl omezit výkyvy směnných kurzů měn členských států. EMS je složen ze tří základních prvků:<sup>5</sup>

- evropské měnové jednotky ECU, od níž se očekávalo, že postupně nahradí dolar jako hlavní zúčtovací jednotku mezi státy EHS
- mechanismu směnných kurzů (ERM), který měl nahradit hada v tunelu a
- krátkodobých finančních instrumentů na podporu stabilních devizových kurzů.

S problémy 70. a 80. let, především strukturálních krizí a vysoké dlouhodobé nezaměstnanosti, myšlenka společné měny na chvíli utichá a ožívá díky předsedovi Evropské komise Jacquesu Delorsovi. Souhrnné názory na společnou měnu se objevují v roce 1989 v tzv. **Delorově zprávě**, která prosazuje vytvoření jednotné měny v postupných stádiích, nezávislou centrální banku a koordinaci národních hospodářských politik. Delors se inspiroval již výše zmíněnou Wernerovou zprávou ze 70. let, ovšem s jedním významným rozdílem. Zatímco Werner počítal s udržení národních měn, které by díky fixaci působily jako jedna, Delors sází na společnou měnu, tedy na odstranění měn národních. Tímto dokumentem byla zahájena měnová integrace a postup k Hospodářské a měnové unii, neboť Jacques Delors v

---

<sup>5</sup> ŠVIHLÍKOVÁ, I. Ekonomické a politické dopady eura na ČR. *Evropská integrace a vstup České republiky do Evropské unie z pohledů humanitních věd*, 2004, 12. ročník, číslo 2. str. 75-86.

něm předložil plán a časový rozvrh pro vytvoření Hospodářské a měnové unie. Delorova zpráva předpokládala tři etapy této unie:<sup>6</sup>

- **1. etapa:** 1990–1993, spočívající ve vzájemném odbourání měnových a devizových bariér mezi členskými státy
- **2. etapa:** 1994–1998, zahájená vytvořením Evropského měnového institutu a spočívající ve vyhodnocování podmínek pro vstup do závěrečné fáze měnové unie a zavedení společné měny
- **3. etapa:** 1999, charakterizovaná jednotnou měnovou politikou a společnou měnou euro v rámci skupiny členských států EU.

Rozhodnutí o zavedení společné měny, přestože byly a jsou neustále zdůrazňovány ekonomické přínosy, bylo v první řadě politické. Jelikož se Francie obávala příliš dominantní role německé marky v evropském prostoru, zazněl francouzský argument ukončit její dominantní roli v systému a narušení světové převahy dolaru ve světových měnových rezervách. Veškeré systémy, o které se EHS v průběhu let od zániku Brettonwoodského systému pokoušelo, skončily větší či menší závislostí na síle německé marky, a tak potažmo německé ekonomiky. Pokud jde o ekonomické důvody pro zavedení společné měny, tak těch bylo několik. V první řadě se společná měna brala jako posílení vnitřního trhu, neboť různé měny byly považovány za poslední překážky volného obchodu. Hovořilo se také, stejně jako v 70. letech, o eliminaci kurzových rizik a argumentovalo se i větší konvergencí ekonomik, přílivem přímých zahraničních investic a růstem pracovních míst.

### 3.2 Právní zakotvení eura

Evropský měnový systém a evropská měnová jednotka byly s procesem evropské unifikace v Evropské unii nerozlučně spjaty do poloviny 90. let a v praxi fungovaly po dvě desetiletí. ECU se na mezinárodních trzích stala uznávaným pojmem a v 80. a 90. letech dokonce překročila a rozšířila svoji původní úlohu v EMS a neočekávaně přerostla v nezávislou měnovou jednotku, a to jednu z nejčastěji používaných. Společná měna, kterou předpokládala ustanovení Smlouvy o ES vztahující se ke konvergenci hospodářských politik a k měnové unifikaci, byla na euro pokřtěna na zasedání Evropské rady v Madridu 15. a 16. prosince 1995 a stala se tak pokračovatelem ECU. Přestože euro navazuje na užívání ECU, je

---

<sup>6</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

mezi nimi rozdíl. Zatímco ECU nebyla plnohodnotnou měnou, nýbrž pouze měnovým košem, euro vykazuje všechny pojmové znaky plnohodnotné měny, jimiž jsou zejména jednotná a nedělitelná měnová politika a centrální politika emisní, soustředěná do rukou centrální měnové instituce, tedy Evropské centrální banky. **Euro je nejen právním nástupcem národních měn, ale i právním nástupcem ECU.** V prvním případě euro nahrazuje národní měnu každého státu, který se stává členem měnové unie, s tím, že dosavadní domácí měna každého takového státu zaniká. V druhém případě pak euro nahrazuje evropskou měnovou jednotku, která zavedením společné měny v jedenácti zemích Evropské unie dne 1. ledna 1999 pozbyla k tomuto datu svůj původní význam. Euro jako právní nástupce národní měny a evropské měnové jednotky rovněž nastupuje do právních vztahů po takových měnách.

### 3.2.1 Absolutní právní působení eura

Absolutní právní působení eura, tedy jeho vztah *erga omnes*, je vyjádřením jeho nástupnictví vůči příslušné národní měně, resp. po ECU. Stěžejním právním předpisem v této oblasti je **Nařízení Rady EU č. 974/98 ze dne 3. května 1998 o zavedení eura**, které konstatuje samotný fakt nástupnictví a je odvozeno od ustanovení článku 123 Smlouvy o ES, který ve svém odst. 6 předpokládá existenci společné měny jako měny plnohodnotné. Působnost tohoto článku byla vyhlášena pouze na ty státy, jichž se zavedení společné měny týká, protože pouze jejich měny jsou eurem nahrazovány. A působnost vůči ostatním státům, zejména vůči nečlenským státům Evropské unie, je postavena na mezinárodně právní zásadě *lex monetae* (právo měny), podle níž:<sup>7</sup>

- každý stát je nadán měnovou suverenitou<sup>8</sup> včetně práva vytvořit si a nahradit svoji měnu
- suverénní práva každého státu nad vlastní měnou musejí být uznávána všemi ostatními státy a jejich soudními a výkonnými orgány
- uznání suverénních práv jiného státu nad jeho vlastní měnou může být ostatními státy odepřeno jen v případech, kdy je vykonáváno diskriminačním způsobem vůči těmto ostatním státům, což však v žádném případě nebude platit pro euro.

---

<sup>7</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

<sup>8</sup> Měnová suverenita je nezávislý výkon měnové politiky jako nástroje ovlivňování ekonomiky, který je prováděn centrální bankou dané země. Po vstupu do eurozóny dochází ke ztrátě této měnové suverenity, neboť rozhodovací pravomoc při stanovení měnové politiky přechází na Evropskou centrální banku. Národní centrální banky zemí eurozóny se pak podílí na výkonu společné měnové politiky.

Z výše uvedeného je zřejmé, že euro budou z titulu obecného mezinárodního práva uznávat všechny státy světa jako nástupce národní měny příslušných zemí. Země EU jsou k takovému uznávání vázány nejen Smlouvou o ES, ale i příslušnými normami sekundárního práva ES. Uznávání společné měny euro v zemích, které mají s EU uzavřenu Evropskou dohodu (jako např. ČR), je navíc zesíleno závazkem o sbližování legislativy těchto států s právem ES.

V závěru této podkapitoly bych se chtěla věnovat **časovému faktoru právního nástupnictví eura**. Ten je vyjádřen tak, že právní nástupnictví eura vůči evropské měnové jednotce ECU vzniklo okamžitě a bezprostředně 1. lednem 1999, zatímco právní nástupnictví vůči měnám první vlny jedenácti států EU je realizováno postupně ve lhůtě od 1. ledna 1999 do 31. prosince 2001. Tato lhůta je příznačná tím, že euro a příslušná národní měna jsou *alternativa facultas*, čili alternativní možnosti pro plnění, což vyplývá z článku 8 odst. 3 nařízení ES 974/98. Osoba povinná k plnění ze závazku denominovaného v národní měně může tedy v přechodném období splnit oprávněnému tento závazek buď v národní měně, nebo v eurech, neboť jsou vzájemně zastupitelné. V tomto přechodném období se národní měny zemí měnové unie považují za realizaci eura, a to až do distribuce bankovek a mincí eur a eurocentů. A v případě bezhotovostního platebního styku jsou orgány EU a orgány členských zemí EU povolány přijímat opatření k usnadnění přechodu bezhotovostního platebního styku na eura. Ze zásady *lex monetae* plyne, že přijetí nové měny euro znamená plné nahrazení dosavadních měn národních v pevně stanoveném **přepočítacím koeficientu**<sup>9</sup>.

### 3.2.2 Relativní právní působení eura

Na tomto místě je třeba si připomenout, že právní zakotvení společné měny euro je postaveno na prováděcích ustanoveních zřizovacích smluv. Původně se při přípravě právních dokumentů o zavedení eura mělo za to, že se přechod ke společné měně ustanoví jediným nařízením ES, k čemuž ale nakonec nedošlo. Při projednávání návrhu takového nařízení v Radě EU totiž vznikl spor mezi členskými státy o územní působnost takového nařízení. Zatímco Velká Británie prosazovala, že nařízení o zavedení eura by se mělo vztahovat na všechny členské státy, tedy i na ty, jež členy měnové unie nebudou (tzn. i na Velkou Británii), Německo považovalo za nutné, aby se nové nařízení vztahovalo jen na členy měnové unie.

---

<sup>9</sup> Přepočítací koeficient je nevratný a neměnný kurz určený Radou EU v souladu se Smlouvou o založení ES, kterým se přepočítávají částky v národní měně na částky v eurech. Všechny hodnoty v národní měně se budou přepočítávat pouze na základě tohoto přepočítacího koeficientu stanoveného na 6 platných číslic a nebude možné použít jiný kurz. Přepočítací koeficienty jsou stanoveny nař. Rady č. 2866/98 včetně jeho novel.

Tento rozpor byl nakonec překlenut kompromisem, když byla připravena dvě nová nařízení - nařízení ES 974/98, které se podle čl. 123 Smlouvy o ES vztahuje pouze na členy měnové unie a nařízení ES 1103/97, které se podle čl. 308 Smlouvy o ES vztahuje na všechny členské státy EU.

Podstatou nařízení ES 1103/97 je zaručit právní jistotu při relativním působení eura *inter partes*, čili zaručit jistotu kontinuity práv a závazků znějících na jednotlivé měny po jejich přeměně na eura, což je naplněním obecné právní zásady *lex obligationis* (právo závazku). Totéž platí i pro závazky denominované v ECU. Jelikož zavedení nové měny nemá podle všeobecných zásad právních vliv na práva a závazky denominované v měně původní, aplikuje nařízení ES 1103/97 tuto zásadu i na vztah mezi konvertovanými národními měnami a eurem a mezi ECU a eurem.

### 3.3 Obvyklé fáze procesu přijetí společné měny euro

Vzhledem k tomu, že euro existuje v hotovostní podobě již od začátku roku 2002 po zrušení dvanácti měn zemí EU a další země se na přechod od národních měn ke společné měně euro postupně připravují, vzniká otázka, jak a kdy by měl být tento přechod realizován. Jak ČR, tak i ostatní uchazeči o členství v EMU by měli projít třemi či čtyřmi fázemi:

**První fáze** zahrnuje období, kdy se jednotlivé země připravují na vstup do EU a mají svoji měnovou suverenitu a měnový kurz.

**Druhá fáze** zahrnující již členství v EU předpokládá zachování měnové suverenity, ale s tím, že by se jednotlivé členské země EU zapojily do kurzového mechanismu ERM II s fixně stanoveným kurzem národní měny k euru s možností stanovené odchylky.

**Třetí fáze** zahrnuje přechod na bezhotovostní euro s neodvolatelnou fixací národní měny na euro. Tímto přechodem, označovaným jako připojení a přesun měnové suverenity na ECB, je již de facto národní měna převedena na euro.

**Čtvrtá fáze** představuje zrušení národní měny v hotovostní podobě a její nahrazení společnou měnou euro.

Z uvedené charakteristiky posledních dvou fází lze konstatovat, že předpokládají dvě oddělené fáze přechodu na euro. První z nich přechod na euro bezhotovostní a poté krátké období přechodu na euro hotovostní. Současně však nelze vyloučit ani sloučení obou fází do jednoho kroku. S tímto pak souvisí jednotlivé scénáře zavedení eura.<sup>10</sup>

---

<sup>10</sup> Ke scénářům zavedení eura blíže v kapitole 5.2 na str. 32.

### 3.4 Transpozice do práva členských států

Základní předpisy EU týkající se zavedení eura mají formu nařízení a jako takové budou na území členských států ode dne zavedení eura přímo závazné a použitelné. Z důvodu jejich přímé aplikovatelnosti se tedy nevyžaduje žádný oficiální akt transpozice, jako by tomu muselo být v případě směrnic, což je další skupina sekundárních právních předpisů. Byť je to z výše uvedeného patrné, přesto uvedu, že plná aplikace jednotlivých nařízení se týká pouze států eurozóny.

Obě již zmíněná nařízení ES, tzn. nař. Rady č. 974/98 o zavedení eura a nař. Rady č. 1103/97 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura, v. z. p. p., a také nař. Rady č. 2866/98 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro, v. z. p. p., se sice stanou součástí právních řádů členských zemí přímo, ale změna měny vyžaduje rozsáhlou legislativní, či spíše legislativně technickou činnost v každé zemi, již se dotkne. Nařízení ES č. 974/98 je z hlediska přechodu z národních měn na euro klíčové. Původně upravovalo zavedení eura v zemích, které vstoupily do eurozóny v tzv. první vlně 1. 1. 1999, avšak vzhledem k dalším budoucím rozšiřováním eurozóny byly provedeny jeho novelizace, poslední nařízením č. 1647/2006.

Přechod na euro si vyžaduje jisté období, kdy bude nutné mimo jiné přepočítat veškeré údaje znějící v národní měně na údaje znějící v eurech. V zákonech a ostatních právních předpisech jsou to zejména různé limity a hranice udávané v peněžité částce. Ty musejí být nejen přepsány, ale i zaokrouhleny, neboť takové limity jsou zhusta udávány v národní měně v celých číslech, a tak by měly být udávány i v nové hodnotě euro. Závazná pravidla zaokrouhlování jsou stanovena nař. Rady č. 1103/97 a další podrobnosti pro přepočet budou stanoveny v předpisech jednotlivých členských států. V případě právního nástupnictví eura vůči ECU to bylo jednodušší, neboť se limity udávané v ECU přepsaly na eura v poměru 1 : 1. Nařízení Rady č. 2866/98 je třeba novelizovat, resp. doplnit, v případě každého rozšíření eurozóny, kdy je zároveň každému novému státu eurozóny stanoven přepočítací koeficient, což však lze učinit až po rozhodnutí Rady o zrušení výjimky pro zavedení eura v případě každého konkrétního členského státu. Pro úplnost je třeba ještě dodat, že k tomu všemu je zapotřebí vysoký stupeň slučitelnosti národního práva s právem ES.

## 4 Právní podmínky konvergence hospodářských politik

### 4.1 Obecné vymezení maastrichtských konvergenčních kritérií

Z právního hlediska byly podmínky měnové unie zformulovány až v roce 1992 při podpisu **Smlouvy o EU** v nizozemském Maastrichtu. Tato Smlouva vstoupila v účinnost 1. listopadu 1993, novelizovala dosavadní **Smlouvu o EHS** a je považována za nástroj konvergence hospodářských a měnových politik. Maastrichtská smlouva do sebe včlenila Delorovu zprávu, která byla dokumentem politickým, podle něhož se plnilo na základě politické vůle členských států ES v rozmezí let 1990–1992. Smlouva o ES ve svém novém znění tedy nejen měnovou unii právně zakotvila, ale stanovila též podmínky pro její naplňování, které známe pod názvem **maastrichtská konvergenční kritéria**. Konvergenční z toho důvodu, že koordinace hospodářských politik má směřovat k jejich vzájemnému sblížování – **konvergenci**.

V souvislosti s těmito kritérii nelze neučinit poznámku o tom, že splnění konvergenčních kritérií jakožto kritérií makroekonomické povahy je nejen podle dikce Smlouvy o ES, ale též podle makroekonomických předpokladů nutnou podmínkou vstupu státu do měnové unie, zavedení společné měny a přijetí společné a nedělitelné měnové politiky. Podle ustanovení článku 121 a dodatkových protokolů ke Smlouvě o ES jde o následující kritéria:<sup>11</sup>

- nárůst spotřebitelských cen ve srovnání s předchozím rokem nesmí překročit průměr tří nejstabilnějších zemí o více než 1,5 procentního bodu
- schodek veřejných rozpočtů nesmí být vyšší než 3 % hrubého domácího produktu
- celková zadluženost veřejných rozpočtů nesmí být vyšší než 60 % hrubého domácího produktu
- výkyv směnného kurzu od centrální parity, stanovený v rámci Evropského měnového systému, musí být udržován alespoň po dva roky bez provedení devalvace vůči měně jakéhokoliv členského státu
- úrokové výnosy z dlouhodobých vkladů a dluhopisů nesmí překročit průměr tří nejstabilnějších zemí o více než dva procentní body.

Kromě těchto nominálních kritérií rozděluje ekonomická nauka ekonomická kritéria pro vstup země do Evropské měnové unie ještě na kritéria reálná. Těmi jsou podle ekonomů další

---

<sup>11</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

ekonomické parametry, které sice nejsou např. ve Smlouvě o ES vyjádřeny, ale přesto se pro úspěšné zapojení státu do měnové unie očekávají. Podle většiny ekonomických teoretiků jsou to:<sup>12</sup>

- vyrovnaná platební bilance
- trvalý a udržitelný hospodářský růst
- míra životní úrovně, měřená hrubým domácím produktem na hlavu.

I když tato reálná konvergenční kritéria nejsou ve Smlouvě o ES zakotvena jako kritéria vstupu do měnové unie, lze je dovodit výkladem některých jejích ustanovení. Trvalý a udržitelný hospodářský růst, který je základním požadavkem evropské integrace, je zakotven hned v čl. 2 Smlouvy o ES a požadavek vyrovnané platební bilance v čl. 4 této Smlouvy jako jedna z vůdčích zásad Společenství. Dalšími vůdčími zásadami jsou zdravé veřejné finance, stabilní ceny a stabilní měnové podmínky, což jsou zásady výslovně obsažené v maastrichtských konvergenčních kritériích.

Uvedená maastrichtská konvergenční kritéria jsou v právním smyslu **suspenzivní podmínky**, čili podmínky, jejichž neplnění odkládá možnost vstupu do třetí etapy měnové unie a zavedení společné měny. Tyto podmínky musejí platit pro zavedení společné měny *cumulative*, tedy současně, a neplnění jakékoliv z těchto podmínek nelze promíjet při kvalifikaci příslušného státu na členství v měnové unii. Na druhé straně však ani splnění uvedených podmínek nemusí znamenat automatický vstup do měnové unie a následné zavedení společné měny, pokud si příslušný stát takovou skutečnost vyhrazuje, jak je tomu u Velké Británie a Dánska.

Makroekonomická kritéria pro vstup jednotlivých států do třetí fáze měnové unie nejlépe vyjadřují makroekonomické předpoklady a způsobilost jednotlivých členských států EU společnou měnu nejen zavést, ale i udržet. Jak jsem zmiňovala již výše, stala se součástí primárního práva ES, a to přímo textu Smlouvy o ES, a získala tak svoji právní dimenzi. Evropská měnová unie má tedy od počátku svého provádění kromě stránky ekonomické a politické též velmi významnou stránku právní. Interpretace těchto kritérií pak byla v průběhu let dále zpřesňována v Konvergenčních zprávách Evropské komise a Evropské centrální banky.

---

<sup>12</sup> TOMÁŠEK, M. Kdy má Česká republika usilovat o přistoupení k euru – vztah ekonomických a právních kritérií? In: LOUŽEK, M. (ed.). *Měnová politika a příchod eura*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002, s. 37-45.

## 4.2 Charakteristika jednotlivých kritérií

### 4.2.1 Právní podmínky plnění míry inflace

Na začátek je nutné říci, že kritérium míry inflace patří k těm, která jsou prostředky práva téměř neuchopitelná. Žádný stát s tržním hospodářstvím, mezi něž všechny země EU bezpochyby patří, si nemohl a nemůže dovolit ovlivňovat tvorbu cen například jejich regulací. Právním podkladem této problematiky je **Dodatkový protokol ke Smlouvě o založení ES o konvergenčních kritériích**.

Kritérium cenové stability, uvedené v prvním odstavci čl. 121 Smlouvy o ES, znamená, že členský stát má cenový vývoj udržitelný a průměrnou míru inflace, sledovanou po období jednoho roku před šetřením, která nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu úroveň průměrné míry inflace nejvýše tří členských států, které nejlépe plní podmínky cenové stability. Inflace je měřena pomocí tzv. **harmonizovaného indexu spotřebitelských cen** ve smyslu **Nařízení Rady EU č. 2494/95 ze dne 23. října 1995**, které se vztahuje právě k tomuto harmonizovanému indexu spotřebitelských cen. Při stanovení počtu a složení účastníků třetí etapy měnové unie byl vzat za základ průměr roční míry inflace tří nejúspěšnějších zemí, a to Francie, Irsko a Rakousko.

U výkladu tohoto maastrichtského kritéria nemůžu zapomenout zmínit to, že míra inflace je nejpřísnějším kritériem pro kvalifikaci na členství v měnové unii, z něhož Smlouva o ES nepřipouští žádné výjimky. Důvodem toho je skutečnost, že nízká a sjednocená míra inflace je základním předpokladem funkčnosti jednotné měnové politiky, na níž je od roku 1999 postavena Evropská měnová unie a činnost Evropské centrální banky. ECB je jediným orgánem odpovídajícím za míru inflace a ovlivňuje ji v rámci jednotných nástrojů unijní měnové politiky.

### 4.2.2 Právní podmínky plnění kritérií výše státního dluhu a rozpočtového schodku

Tady je nutné zdůraznit, že pro vymáhání kritérií výše státního dluhu a rozpočtového schodku připouští díkce Smlouvy o ES větší měkkost. Je tomu tak proto, že rozpočtové otázky zůstávají i po zavedení společné měny v pravomoci jednotlivých členských států. Jako příklad lze uvést zařazení Belgie a Itálie mezi státy zavádějící k 1. lednu 1999 společnou měnu euro, přestože v době tohoto politického rozhodnutí byl státní dluh obou zemí dvojnásobkem předepsaného kritéria. Smlouva o ES a její **Dodatkový protokol o proceduře nadměrného schodku** stanoví ve svém článku 1 doporučenou hodnotu výše rozpočtového

schodku k HDP na 3 % a doporučenou hodnotu poměru státního dluhu k HDP v tržních cenách na 60 %.

Článek 104 v odst. 2 písm. a) Smlouvy o ES stanoví v případě výše rozpočtového schodku sledovat vývoj rozpočtové situace, a to zda poměr rozpočtového schodku k HDP nepřekračuje doporučenou hodnotu (3 %), ale vyjma případů, kdy buď poměr klesal podstatně a nepřetržitě a dosáhl úrovně, která se blíží doporučené hodnotě, anebo přebytek nad doporučenou hodnotou je pouze výjimečný a dočasný a poměr zůstává blízko k doporučené hodnotě. Oba předpoklady jsou součástí kritéria rozpočtového schodku a platí *alternative*. To znamená, že buď je podmínka přípustného rozpočtového schodku splněna jeho absolutní výší do 3 % jeho poměru k HDP, anebo je třeba dojít k závěru, že rozpočtový schodek podstatně klesal nebo že přesah doporučené hodnoty je výjimečný, dočasný a zůstává k doporučené hodnotě blízko.

Podobně se článek 104 v odstavci 2 písm. b) Smlouvy o ES staví k **plnění kritéria státního dluhu**, podle něhož poměr státního dluhu k HDP nesmí překračovat doporučenou hodnotu (60 %) vyjma případů, kdy se tento poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě. Také u tohoto kritéria platí obě součásti příslušné podmínky *alternative*.

#### **4.2.3 Právní podmínky plnění kritéria stálosti výkyvu marží směnného kurzu od centrální parity**

Článek 121 odst. 1 Smlouvy o ES uvádí jako jednu z podmínek vstupu do měnové unie stálost dodržování normálního výkyvu marží směnného kurzu, stanoveného mechanismem Evropského měnového systému, alespoň po dva roky bez provádění devalvace vůči měně jiného členského státu.

**Dodatkový protokol o kritériích sblížování**, uvedených v tomto článku Smlouvy o ES, stanoví ve svém článku 3, že kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů (ERM) Evropského měnového systému znamená, že členský stát snášel normální kolísání marží stanovených tímto mechanismem bez závažného napětí po období alespoň dvou posledních let před provedením šetření. Ze své vlastní iniciativy nesměl členský stát v tomto období zejména devalvovat dvoustranný středový kurz své měny vůči měně kteréhokoliv jiného členského státu.

Základní problém právního výkladu těchto ustanovení představuje formulace „normální výkyv marží směnného kurzu od centrální parity“. Podle původní konstrukce pásma těchto

marží v rámci Evropského měnového systému z roku 1979 byl tento výkyv  $\pm 2,25$  % okolo centrální parity a výkyv  $\pm 6$  % už byl považován za odchylku od tohoto pravidla. Po krizi Evropského měnového systému v roce 1993 rozšířil v srpnu tohoto roku **Bruselský kompromis** uvedené pásmo na  $\pm 15$  % a výklad sporné právní formulace se tak stal ještě složitějším. Z právního hlediska je tedy v případě tohoto kritéria problémem dát konkrétní náplň tomuto termínu, což platilo nejen pro Evropský měnový systém v letech 1978–1998, ale platí to i pro Evropský měnový systém 2 jako jeho právního nástupce.

#### **4.2.4 Právní podmínky plnění kritéria výnosů z dlouhodobých vkladů a dluhopisů**

Stálost sbližování dosaženého členským státem a jeho účast v mechanismu ERM Evropského měnového systému se musejí podle článku 121 odst. 1 Smlouvy o ES odrážet ve výši dlouhodobých úrokových měr. „**Dodatkový protokol o kritériích sbližování, uvedených v článku 121 Smlouvy o ES**, k tomu ve svém článku 4 stanoví, že kritérium sbližování úrokových sazeb bude znamenat, že po období jednoho roku před šetřením měl členský stát průměrnou nominální dlouhodobou úrokovou sazbu takovou, že nepřekračovala o více než dvě procenta úrokovou sazbu nanejvýše tří členských států, které nejlépe plní podmínky cenové stability.“<sup>13</sup> Úrokové sazby jsou přitom měřeny na základě dlouhodobých vládních obligací nebo srovnatelných cenných papírů, přičemž jsou zohledňovány rozdílnosti v národních definicích.

Při vyhodnocování složení účastníků měnové unie počátkem roku 1998 byl za základ pro aplikaci této podmínky vzat aritmetický průměr dlouhodobých úrokových sazeb zemí s nejnižší mírou inflace, jimiž byly, stejně jako v případě plnění podmínky cenové stability, Francie, Irsko a Rakousko.

### **4.3 Smysl a oprávněnost maastrichtských kritérií z dnešního pohledu**

#### **4.3.1 Obávaný Maastricht**

Výše popsaná maastrichtská konvergenční kritéria mají i svou stinnou stránku. Od svého zakotvení ve Smlouvě o ES v roce 1992 byla předmětem řady kritických polemik vedených většinou z pohledů ekonomů, jejichž intenzita zesílila v souvislosti s vyhodnocováním jejich plnění počátkem roku 1998.

---

<sup>13</sup> TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

Polemiku s maastrichtskými kritérii lze rozdělit na dvě roviny. Ta první je jejich kritikou za zastaralost. Podle jednoho z názorů jsou to kritéria pro jiné země a v jiné době, jelikož byla ustavena koncem 80. let, platila v 90. letech pro určitý okruh zemí a byla implementována i pro požadavky na další země, které měly přistoupit k euru. Je důležité si však uvědomit, že od doby, kdy byla tato kritéria koncipována, došlo ke značnému posunu, z nichž nejdůležitější je ten, že eurozóna nevzniká, ale rozšiřuje se. V souvislosti s touto skutečností tedy vzniká otázka, zda by dnes nebylo vhodné udělat některé parametrické změny – např. počítat inflaci jen za země eurozóny a ne za všechny země EU, nebo toto kritérium zmírnit. Tím by se ale musela maastrichtská kritéria redefinovat, což znamená, že by muselo dojít k revizi Maastrichtské smlouvy. Současný guvernér ČNB Miroslav Singer se k této problematice vyjadřuje takto: „Maastrichtská konvergenční kritéria nevznikla pro účely hodnocení způsobilosti menších, rychle se rozvíjejících post-transformačních ekonomik. V době vzniku kritérií bylo jejich účelem poměřit způsobilost „starých“ ekonomik EU, které se nalézaly na srovnatelném stupni ekonomického rozvoje a které se navíc již řadu let snažily udržovat téměř pevný kurs svých měn v rámci systému ERM. Lze připustit, že z hlediska stávajících členů eurozóny, tato kritéria nejsou dokonalá. Lpění na jejich dodržení nicméně stávajícím členům eurozóny zaručuje, že přijetí nového člena nijak nezhorší její dosavadní fungování. Představují tedy pro ně přijatelné řešení, které neotevřít velký prostor pro jejich úpravu nebo dokonce změnu.“<sup>14</sup> K názoru na zastaralost maastrichtských kritérií se přikláním a domnívám se, že by bylo opravdu vhodné tato kritéria změnit a přizpůsobit je dnešním podmínkám a situaci. Každá doba je jiná, vývoj jde neustále dopředu a na to by se nemělo zapomínat. Druhá rovina kritiky se týká vztahu reálné a nominální konvergence, kdy jde o obavy, zda orientace hospodářské politiky na maastrichtská kritéria nebude dlouhodobou brzdou hospodářského růstu potřebného k uzavírání výkonnostní mezery vůči zemím EU.

Změna maastrichtských kritérií však není to jediné, nad čím je třeba se zamyslet. Na povrch vyvstávají i jiné, mnohdy důležitější otázky. Předně je nutné zmínit otázku, zda má smysl požadovat tato kritéria od adeptů vstupu, když sami členové eurozóny je již delší dobu neplní. Současně se startem EMU 1. ledna 1999 totiž skončila i téměř desetiletá historie první etapy hospodářské politiky, zaměřené na plnění těchto kritérií. Vůči zemím EU, které již do eurozóny vstoupily, se maastrichtská kritéria stávají minulostí a začínají být relevantní jednak

---

<sup>14</sup> SINGER, M. Časování vstupu do eurozóny. In: MACH, P. (ed.). *Euro dříve, nebo později?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, s. 27-57.

pro země EU, jež dosud do eurozóny nevstoupily a také pro nové členské země při jejich úsilí vstoupit za několik let do EMU.

A nyní bych ráda poukázala na ještě podstatnější problém, jehož jádrem je úvaha, která byla východiskem těchto kritérií a podle níž by země v měnové unii měly mít v pořádku veřejné finance a jejich míry inflace by se neměly navzájem příliš lišit. Nutné je ještě doplnit, že fiskální disciplína a konvergence hladin inflace jsou nezbytné podmínky pro to, aby skupině zemí vyhovovala společná měnová politika. Můžeme si tedy položit další otázku, zda není nerozumné vstupovat do měnové unie, když její členové nedokážou tyto nezbytné podmínky dodržet. Země eurozóny sice dokázaly pomocí jednorázových opatření zajistit plnění maastrichtských kritérií v okamžiku rozhodném pro spuštění měnové unie, ale brzy potom řada z nich přestala nejdůležitějším maastrichtským kritériím vyhovovat.

Je tedy hned několik otázek a samozřejmě nejsou jediné, na které se bude muset v budoucnu najít odpověď. Myslím si, že jsou to dost zásadní otázky, které by se v žádném případě neměly brát na lehkou váhu. To, že spousta zemí eurozóny již neplní stanovená maastrichtská kritéria, je podle mého názoru problém, který by se měl v každém případě řešit. Domnívám se, že je přinejmenším nespravedlivé požadovat splnění podmínek od adeptů vstupu, když sami členové eurozóny je již neplní. Pravdou sice je, že i tyto země je musely při vstupu do eurozóny splnit, ale i přesto mám za to, že by tyto země měly být schopny plnění těchto podmínek udržet. A pokud tomu tak není, zastávám názor, že potom nemá smysl tato kritéria od adeptů vstupu vyžadovat, potažmo nějaká kritéria a podmínky vůbec stanovovat.

S ohledem na výše uvedené bych ráda citovala větu, která byla uvedena v jednom příspěvku: „Asi nejvíce alarmující je, že se uvnitř eurozóny přestala dodržovat maastrichtská kritéria pro stabilitu veřejných financí tak, jak byla přetavena do tzv. Paktu stability a růstu.“<sup>15</sup> Je známo, že opakované potíže s dodržováním hranic pro deficit veřejných financí měly v posledních letech právě velké země eurozóny, a to Německo, Francie a Itálie. O těchto zemích je rovněž známo, že si dokonce vynutily takové úpravy Paktu stability, že někteří analytici hovořili o tom, že tento pakt je už „mrtev“. Je však nutné mít na paměti, že fiskální nezodpovědnost v eurozóně může dříve nebo později začít ohrožovat stabilitu eura. A nejde přitom jen o současné deficity. Nelze totiž opomenout skutečnost, že i v eurozóně dochází ke stárnutí obyvatel a potřebě radikálně zreformovat penzijní systémy. Bez toho hrozí enormní zátěž pro veřejné finance, a růst pokušení některých zemí z eurozóny vystoupit. Je třeba

---

<sup>15</sup> JANÁČKOVÁ, S. Euro – rozhodně nespěchat! In: MACH, P. (ed.). *Euro dříve, nebo později?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, s. 11-19.

podotknout, že ani samotný vývoj inflace v eurozóně zatím není bez problémů. Dle mého názoru lze považovat za negativní, že maastrichtské kritérium pro inflaci nestanovilo nějakou předem danou úroveň inflace, nýbrž mělo jen zajistit konvergenci, tedy přiblížení inflace ve všech zemích k průměru nejlepších tří. Účelem toho bylo snížit rozdíly v inflaci, neboť se velmi správně vědělo, že při velkých rozdílech by společná měnová politika nebyla vyhovující. Skutečnost byla ale taková, že jakmile byla eurozóna spuštěna, začaly se míry inflace jednotlivých zemí rozcházet, tedy začaly od sebe divergovat.

V eurozóně se vytvořily dvě odlišné skupiny zemí, z nichž jedna má inflaci prakticky trvale nad průměrem eurozóny a druhá naopak trvale pod průměrem. Takové dlouhodobé přetrvávání kladných nebo záporných inflačních diferenciálů u stejných zemí ale ukazuje, že každá z obou skupin by ve skutečnosti potřebovala jinou měnovou politiku. To dělá značnou starost i Evropské centrální bance, která tomu věnovala již několik studií. Ty ovšem jen potvrdily, že se zatím neobjevila tendence k nápravě. Podle dosavadních statistik je zřejmé, že celá řada zemí eurozóny přestala maastrichtské kritérium pro inflaci plnit. To ovšem dnes již nelze těmto zemím vytýkat, jelikož to byla právě společná měnová politika, která v některých zemích způsobila nárůst inflace.

Je nutné upozornit na to, že dlouhodobě je taková situace nebezpečná, neboť společná měnová politika pak nakonec nevyhovuje nikomu. Jedny země jsou tlačeny do deflačního pásma, čímž se brzdí jejich růst a druhé skupině zemí, které mají vyšší potenciál růstu, se zase v důsledku zvýšené inflace postupně zhoršuje konkurenceschopnost. Nejhorší na tom je, že se s tím nedá nic moc dělat, protože v eurozóně, na rozdíl např. od Spojených států, chybí možnost vzájemných fiskálních transferů, které by nepříznivé dopady společné měnové politiky mohly zmírňovat. Ekonomická teorie si už dlouho klade otázku, jestli může hladce fungovat měnová unie bez unie fiskální a na tuto otázku může odpovědět ČR. Ta má totiž v tomto směru velmi cennou zkušenost, a to takovou, že po rozpadu Československa a po zastavení fiskálních transferů se měnovou unií mezi námi a Slovenskem podařilo udržet jen pět týdnů. Nelze však tvrdit, že eurozóna stojí před rozpadem, neboť zatím odolává jak rozdílům v inflaci, tak i problémům s veřejnými financemi. Podle jednoho z názorů ale není v této chvíli připravena na přijímání nových členů, protože jejich nižší ekonomická i cenová úroveň by mohla existující problémy jen prohloubit.

#### 4.3.2 Problémy aplikace maastrichtských kritérií

Z uvedené interpretace jednotlivých kritérií můžeme dovodit, že z pěti kritérií pro vstup do třetí etapy měnové unie a zavedení společné měny se dvě kritéria natolik změkčila, že pozbyla *de facto* (ovšem nikoliv *de iure*) svůj smysl. Konkrétně jde o stálost výkyvu marží směnného kurzu, kde nový výklad z roku 1993 v rozmezí  $\pm 15\%$  nakonec umožnil splnit toto kritérium všem zemím včetně jinak problematického Řecka, a o průměrnou úrokovou sazbu, kde je interpretační práh tak měkký, že dovoluje splnit toto kritérium téměř všem zemím (mimo Řecka) bez větších problémů.

Smlouva o ES tak bývá často řadou právníků označována za právnicky nedokonalou, tedy *lex imperfecta*. Je tomu tak zejména proto, že se maastrichtská kritéria při praktické aplikaci rozdělila na kategorii *soft law*, jíž jsou obě naposledy jmenovaná kritéria, a na kategorii *hard law*, jíž jsou míra inflace, rozpočtový schodek a státní dluh. Z pohledu aplikační praxe orgánů EU je míra inflace kritériem nejpřísněji sledovaným, přičemž kritéria rozpočtového schodku a státního dluhu jsou ještě problematičtější. Jeden z problémů aplikační praxe lze spatřovat v působení těchto kritérií *pro futuro*. Smlouva o ES sice přesně definuje, za jakých podmínek do měnové unie vstoupit, ale už nijak nevymezuje, za jakých podmínek se v ní udržet. Existence této skutečnosti je tak dalším důvodem, proč označovat Smlouvu o ES za *lex imperfecta*. Kromě toho rozpočtová politika, na rozdíl od politiky měnové, zůstává i po vstupu do měnové unie v pravomoci členských států a stává se politikou koordinovanou. Postupy, jejichž pomocí lze dodržování rozpočtové disciplíny vynucovat, jsou sice v čl. 104 Smlouvy o ES stanoveny, ovšem jen velmi rámcově.

## 5 Euro a Česká republika

### 5.1 Etapy evropské měnové integrace ve vztahu k České republice

Jak jsem již zmiňovala výše, proces evropské měnové integrace v podobě eurozóny lze z hlediska jejího vlivu na ČR rozdělit do čtyř etap.

**Předvstupní etapa:** (1995–2004) - příprava na základě plnění Evropské dohody a kodaňských kritérií pro vstup do EU

Tato etapa zahrnuje období do vstupu ČR do EU, resp. HMU zahájením neúplné měnové unie dnem 1. 1. 1999 do 31. 12. 2001 a jejím ukončením dvanácti zeměmi EU v podobě úplné měnové unie dnem 1. 1. 2002, tj. zrušením národních měn daných zemí a zavedením společné měny euro a jednotné měnové politiky realizované ECB.

Integrace do EU byla základním východiskem, jak se vyrovnat ve výkonnosti české ekonomiky s vyspělou tržní ekonomikou především západoevropských zemí a zároveň s nimi vytvářet podmínky pro další růst integrovaných ekonomik na principech, které jsou základním funkčním rysem EU. Těmito principy jsou především volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu, princip volného podnikání a perspektiva společné měny. V tomto předvstupním procesu se ČR soustřeďovala především na strukturální a ekonomické reformy za současného rozvíjení své administrativní kapacity. Integrace ČR do EU byla oficiálně zahájena 1. února 1995. Tímto dnem vstoupila v platnost Evropská asociační dohoda, jejíž ratifikací byl vyjádřen zájem ČR o členství v EU a souhlas s procedurami, které postupně vedou k tomuto členství.

Dá se říci, že perspektiva členství se stala katalyzátorem aktivit státní správy ČR. V roce 1998 zpracovala EU dokument „Přístupové partnerství“, na jehož základě připravila ČR svůj Národní program přípravy na členství v EU, který byl každoročně aktualizován. Od roku 2002 byl pak tento Národní program nahrazen Souhrnem zbývajících úkolů ČR pro vstup do EU.

V souladu s doporučením Přístupového partnerství připravila v listopadu 1999 Vláda ČR spolu s Evropskou komisí dokument „Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky ČR“. Ten od roku 2001 nahradil nový „Předvstupní ekonomický program“, který byl po schválení vládou předán k 1. 5. 2001 Evropské komisi. Tento dokument byl platný do vstupu ČR do EU a představoval komplexní přípravu ČR na účast v Hospodářské a měnové unii, s výjimkou pro zavedení eura<sup>16</sup>. Obsahoval hlavní cíle a opatření přijímaná státními orgány provádějící hospodářskou politiku a ČNB. Byl zaměřen jak na veřejné finance, tak i na strukturální

---

<sup>16</sup> Pojem výjimka pro zavedení eura vysvětlují v kapitole 5.3 na str. 33.

reformy zajišťující růst konkurenceschopnosti české ekonomiky. Úroveň veřejného deficitu a veřejného zadlužení byla průběžně sledována a vyhodnocována na základě vícestranného fiskálního dohledu, což mělo přispět k minimalizaci fiskálních rizik. ČNB se v rámci tohoto programu podílela na zpracování střednědobého makroekonomického rámce.

V prosinci roku 2002 se v Kodani konalo zasedání EU na nejvyšší úrovni, které schválilo přijetí deseti kandidátských států k 1. květnu 2004, mezi nimiž byla i ČR. Základními kritérii pro vstup byla tzv. kodaňská kritéria, v rámci nichž byla pro ekonomickou oblast obecně požadována existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost ekonomiky vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními procesy uvnitř EU. Na tato dvě kritéria se vázalo splnění řady podmínek, které byly u kandidátských zemí analyzovány v pravidelných ročních zprávách Evropské komise o dosaženém pokroku. Tomuto hodnocení se tedy nevyhnula ani ČR. Analyzovány byly např. tyto podmínky:<sup>17</sup>

- rovnováhy mezi poptávkou a nabídkou musí být dosaženo volnou soutěží tržních sil
- existence rozvinutého finančního sektoru bez jakýchkoli překážek vstupu na trh (zakládání nových firem) i výstupu z trhu (bankroty)
- makroekonomická stabilita, včetně odpovídající stability cen, trvale udržitelných veřejných financí a finančních účtů se zahraničím
- dostatečně rozvinutý finanční sektor schopný směřovat úspory do produktivních investic.

Vedle těchto ekonomických kritérií obsahovala kodaňská kritéria i kritérium institucionální, tedy schopnost přebírat závazky plynoucí z členství, kdy jde zejména o aplikaci evropských právních předpisů, včetně přijetí cílů politické, hospodářské a měnové unie. Z toho vyplývalo, že budoucí členské země budou povinny v budoucnu přijmout jednotnou měnu euro a nemohou žádat o trvalou výjimku (tzv. opt-out) na jeho zavedení, jak to učinily Velká Británie a Dánsko.

**I. etapa** (2004–současnost) - členství ČR v EU jako dovršení předvstupní fáze integrace do evropských struktur a zahájení plnění konvergenčních kritérií

První etapa začala dnem vstupu ČR do EU, tedy 1. 5. 2004. Po tomto vstupu byl „Předvstupní ekonomický program“ nahrazen „Konvergenčním programem“, jehož hlavním cílem je příprava na vstup ČR do EMU ústící ke zrušení české koruny jako národní měny a zavedení společné měny euro s jednotnou měnovou politikou realizovanou ECB. Jeho

<sup>17</sup> [http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni\\_vztahy/cr\\_eu\\_integrace#p](http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace#p) [cit. 16. 2. 2010]

obsahem je plán vývoje veřejných financí v ČR. Podle „Paktu stability a růstu“ přijatého Radou EU v roce 1997 jsou členské státy zavázány držet ve střednědobém horizontu své rozpočtové pozice blízko vyrovnanosti nebo v přebytku, neboť tento cíl je považován za dostatečný k tomu, aby členským státům umožnil vyrovnávat normální cyklické fluktuace a současně udržet rozpočtové deficity v rámci limitu vymezeném referenční hodnotou 3 % HDP. A s tím právě souvisí povinnost členských států EU každoročně zpracovávat stabilizační programy, jsou-li členy eurozóny nebo konvergenční programy, nejsou-li členy eurozóny. V nich si stanovují střednědobé cíle a způsob jejich dosažení. Tyto programy poskytující informace potřebné k ohodnocení fiskálního přizpůsobení zaměřeného na dosažení pozice blízké vyrovnané či přebytkové jsou pak členské státy povinny předložit Radě EU a Evropské komisi. Pakt stability a růstu upřesnil, jakým způsobem budou koordinovány rozpočtové politiky členských zemí EU po vytvoření měnové unie a snaží se zamezit vzniku vysokých schodků veřejných rozpočtů. Je de facto pokračováním v plnění těch maastrichtských kritérií, která upravují fiskální disciplínu. Se zemí, která poruší pravidla Paktu, je zahájena procedura nadměrného schodku a tato země pak musí předložit hodnověrný plán, jakým způsobem zamýšlí nadměrný deficit odstranit. Za neplnění tohoto nápravného programu lze členskou zemi eurozóny vystavit finančním sankcím, o nichž kvalifikovanou většinou rozhodují ministři Rady EU. A pokud země nedodrží podmínky stability prostředí EMU definované Paktem, bude velmi tvrdě penalizována. Nejprve výstražným upozorněním a při opakování pokutami měřenými v procentech HDP příslušné země. Případný nejtvrdší trest, tedy povinnost vystoupit z EMU, však ani Maastrichtská smlouva, ani Pakt stability a růstu neznají. Požadavek na fiskální disciplínu členských zemí eurozóny, kdy suverenita v rozpočtové oblasti na rozdíl od měnové nepřechází na nadnárodní úroveň, ale je i nadále v kompetenci jednotlivých zemí, má zajistit rozpočtovou stabilitu a donutit země k reformě veřejných financí. Problematika veřejných financí je v ČR vysoce aktuální problém, bez jehož vyřešení by byl vstup ČR do eurozóny velmi problematickým a oddalujícím se.

## **II. etapa – zapojení do mechanismu ERM II Evropského měnového systému**

Zapojení do mechanismu fixních směnných kurzů po vstupu do EU sice není pro členské země povinné, ale je nezbytnou podmínkou pro vstup do eurozóny a jeho oddálení znamená i oddálení vstupu do eurozóny. Podmínkou vstupu do tohoto systému je účast v dohodě centrálních bank, k níž ČNB přistoupila v roce 2004. Kritérium stability měnového kurzu vyžaduje alespoň dvouletou účast v ERM II stanovením centrální parity příslušné národní

měny k euru s možností max. odchylky  $\pm 15 \%$ , event.  $\pm 2,25 \%$  podle původní konstrukce. Vhodná doba na vstup ČR do ERM II bude záviset na tom, jak bude naše země připravena dodržovat podmínky tohoto systému. Záměrem ČR, vyjádřeným ve Strategii přistoupení ČR k eurozóně z roku 2003<sup>18</sup> a Aktualizované strategii přistoupení ČR k eurozóně z roku 2007, je setrvat v tomto mechanismu pouze po nezbytně nutnou dobu, tedy omezit členství v ERM II na dva roky. Na tom se shoduje vláda i ČNB, která chápe účast v tomto systému jako bránu pro přistoupení k euru a delší než minimálně vyžadované setrvání v něm nepovažuje za žádoucí. Po vstupu do tohoto systému započne rovněž intenzivní fáze technických příprav na zavedení eura. A právě z technických důvodů bude ve skutečnosti pobyt ČR v ERM II delší – cca 2,5–2 a  $\frac{3}{4}$  roku před vstupem do eurozóny.

Príslušná dohoda, stanovující konkrétní podmínky účasti v tomto kurzovém mechanismu bude podepsána prezidentem ECB a guvernérem ČNB. Před tímto krokem bude ministry financí zemí eurozóny a zemí účastnících se systému ERM II rozhodnuto o centrální paritě české koruny k euru a o standardním flukтуаčním rozpětí pro povinné intervence zúčastněných centrálních bank (o širší flukтуаčního pásma pro pohyb devizového kurzu). Cílem ERM II je připravit ekonomiku dané země na fungování v měnové unii.

### **III. etapa – vstup ČR do oblasti jednotné měny euro**

Třetí etapa znamenající již vstup ČR do eurozóny je podmíněna dotvořením ČR jako stabilní měnové oblasti, jež bude po všech stránkách dobře připravena, přijatelná a plně kompatibilní s fungováním eurozóny. Zrušením české koruny, měnového kurzu, zavedením eura a nastolením jednotně řízené měnové politiky ECB se dnešní zahraniční obchod a další ekonomické transakce přemění na vnitrospolečenské. Česká ekonomika se tak stane v plném rozsahu součástí jednotného vnitřního trhu a jednotné měny eura, což ve svých důsledcích znamená, že ekonomické vztahy ČR se zeměmi mimo eurozónu realizované prostřednictvím měnového kurzu eura k ostatním měnám výrazně poklesnou.

K povinnosti zavést v budoucnu jednotnou měnu euro se ČR zavázala již při vstupu do EU, jelikož tento závazek byl součástí vstupních podmínek. Pro země, které přistoupily k EU po roce 1992, kdy byla podepsána Maastrichtská smlouva, je přijetí eura součástí tzv. *acquis communautaire*, jinými slovy je pro ně závazné. Týká se to zemí, které se staly členy EU

---

<sup>18</sup> Strategie přistoupení ČR k eurozóně je materiál upravující základní rámec pro přijetí eura, který byl zpracován ve spolupráci Ministerstva financí ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR a České národní banky. Shrnuje základní východiska procesu integrace ČR do evropské měnové struktury a formuluje očekávané pozitivní efekty a možná rizika přistoupení k eurozóně.

v roce 1995 (Finsko, Rakousko, Švédsko), 2004 (ČR, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Kypr, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko) a 2007 (Bulharsko, Rumunsko). S povinností zavést v budoucnu měnu euro souvisí rovněž závazek ČR podnikat kroky k tomu, aby byla na přistoupení k eurozóně co nejdříve připravena. Na připravenosti závisí i termín vstupu do eurozóny, jehož stanovení je v kompetenci členského státu. V ČR bude tento termín stanoven vládou.

Jen pro doplnění výše uvedeného: „Tento závazek, plynoucí z evropské legislativy, nám tak neumožňuje se jednostranně a svobodně rozhodnout, zda-li si euro přijmout přejeme či nikoliv. Není však na druhou stranu jisté, nakolik bude ze strany samotné EU zájem eurozónu o nové členy rozšiřovat a rovněž z evropské legislativy nevyplývá přesný časový horizont, ve kterém bychom měli závazek nahrazení české koruny eurem splnit.“<sup>19</sup> Plnohodnotná účast v HMU přijetím eura jako národní měny znamená plnění kritérií konvergence na dlouhodobém základě, přičemž pro udržení stabilního kurzu společné měny je nutná zdravá makroekonomická politika všech zemí měnové unie, důvěryhodná společná měnová politika a dále rovnováha finančních trhů.

## 5.2 Scénář zavedení eura v České republice

K přijetí eura může dojít na základě tří možných variant, které se odlišují jednotlivými fázemi zavedení eura do bezhotovostního a hotovostního oběhu a délkou přechodného období. Otázka scénáře přechodu na jednotnou měnu je upravena sekundárním právem, konkrétně nař. Rady č. 974/98 a nikoli Smlouvou o založení ES. Nařízení definuje tyto možné scénáře zavedení eura:<sup>20</sup>

- scénář s využitím přechodného období (tzv. madridský scénář)
- scénář jednorázového přechodu na euro, tzv. „velký třesk“ (též označovaný jako Big Bang)
- jednorázový přechod na euro s využitím fáze postupného zrušení (tzv. doběhu - Phasing-Out).

Volba konkrétního scénáře je na rozhodnutí země usilující o vstup do eurozóny. V ČR připravila a vládě předložila dokument „Volba scénáře zavedení eura v České republice“

<sup>19</sup> SKOPEČEK, J. Jak se rozhodovat o přijetí eura? In: MACH, P. (ed.). *Euro dříve, nebo později?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, s. 61-65.

<sup>20</sup> [http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty\\_239.html](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_239.html) [cit. 16. 2. 2010]

Národní koordinační skupina<sup>21</sup>. Jednotlivé scénáře byly posuzovány z pohledu České republiky a výběr jednoho z nich byl důležitým rozhodnutím při přípravách na zavedení eura. Na základě provedených analýz a z nich plynoucího doporučení všech šesti pracovních skupin NKS byla jednoznačně jako nejvhodnější a současně nejméně nákladná doporučena varianta jednorázového přechodu na euro bez přechodného období, což také vláda schválila. Tento jednorázový přechod znamená současné zavedení eura do hotovostního i bezhotovostního oběhu. A právě z tohoto důvodu, kdy všechny subjekty soukromého i veřejného sektoru musejí být schopny přejít z národní měny na euro prakticky ve stejném okamžiku, jde o variantu náročnější na koordinační a přípravné práce. V současné době, kdy euro je již etablovaná a mezinárodně uznávaná měna, noví členové eurozóny volí bez výjimky tuto metodu.

### **5.3 Fáze, ve které se Česká republika nachází**

Zahraníční zkušenosti ukazují, že pro všechny klíčové oblasti příprav na zavedení eura, jako je např. legislativa, informační systémy, komunikace, ochrana spotřebitele aj., je žádoucí, aby základní problémy přechodu na euro byly po metodické stránce vyřešeny v dostatečném časovém předstihu. Z pohledu technických příprav na zavedení eura se tak ČR nachází v tzv. předpřípravném období, které si klade za cíl, aby v okamžiku vyhlášení cílového data byly vyřešeny základní metodické otázky a odstraněny případné kompetenční spory. Současné práce jsou tedy vedeny snahou, aby proces zavedení eura mohl po vyhlášení cílového data postupovat podle předem vyjasněných konkrétních technických postupů a tomu odpovídajících časových harmonogramů.

ČR se 1. 5. 2004 stala členským státem EU a automaticky i účastníkem třetí fáze Hospodářské a měnové unie, ale jako země, na kterou se vztahuje dočasná výjimka pro zavedení eura, vyplývající pro ČR z čl. 4 Aktu o podmínkách přistoupení k EU a čl. 122 Smlouvy o založení ES. Je to dočasná úleva členské země EU z povinnosti zavést euro jako

---

<sup>21</sup> Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR (NKS) byla založena na základě usnesení Vlády ČR č. 1510 ze dne 23. 11. 2005 jako základní jednotka institucionálního zajištění zavedení eura v ČR. Má charakter mezirezortního orgánu, v jehož čele stojí národní koordinátor jmenovaný výše uvedeným usnesením vlády. Úkolem NKS je koordinovat organizační, legislativní a technické úkoly související se zavedením eura v ČR a přijímat nezbytná doporučení vládě. Jejím cílem bylo především vypracování Národního plánu zavedení eura v ČR a jeho realizace. Pro svoji potřebu zřizuje pracovní skupiny, jejichž úkolem je především zpracování příslušné části Národního plánu a dále řešit konkrétní úkoly a připravovat podklady pro rozhodování samotné NKS a případně i vlády. V současné době existuje šest pracovních skupin. Na podporu činnosti NKS byl na Ministerstvu financí ČR zřízen Organizační výbor NKS, který rovněž koordinuje aktivity jednotlivých pracovních skupin, podílí se na zpracovávání metodických textů a angažuje se v dalších aktivitách souvisejících se zavedením eura v ČR.

měnu a zákonné platidlo, již mají nové členské země EU do doby, než splní potřebná kritéria pro zavedení eura – maastrichtská konvergenční kritéria, která jsou základní podmínkou pro vstup do eurozóny. ČR tedy dosud nezavedla euro, protože nesplnila nezbytné podmínky pro zavedení jednotné měny vyplývající z práva EU. Tato výjimka, která znamená, že na členský stát s výjimkou se nepoužijí některá ustanovení Smlouvy, zejména pak ustanovení o zavedení eura, je svojí podstatou odkládací podmínkou. Její zrušení tedy bude znamenat, že pro ČR se stanou závaznými další ustanovení Smlouvy, která se týkají pouze států eurozóny. Přechodnost této výjimky ovšem nezbavuje členský stát povinnosti přijmout euro. Tyto země jsou povinny usilovat o zavedení eura v nejbližším možném termínu. Ustanovení čl. 122 Smlouvy o ES stanoví, že rozhodnutí o tom, zda dojde ke zrušení výjimky na zavedení jednotné měny, je přijato Radou EU ve složení ministrů financí a hospodářství členských zemí (ECOFIN), a to na návrh Evropské komise, po konzultaci s Evropským parlamentem a po projednání v Evropské radě. Rozhodnutí Rady EU vychází ze závěrů konvergenčních zpráv vypracovaných nezávisle na sobě Evropskou komisí a ECB dle čl. 121 odst. 1 Smlouvy o ES. Výjimka pro zavedení eura bude zrušena přibližně půl roku před plánovaným zavedením eura a po tomto rozhodnutí Rada EU rozhodne o přesném datu vstupu země do eurozóny (tj. o době, kdy zrušení výjimky vstoupí v účinnost) a určí přepočítací koeficient (tj. fixní kurz národní měny vůči euru, kterým budou po zavedení eura přepočítávány veškeré peněžní částky).

Podmínky vstupu členské země EU do eurozóny, tedy slučitelnost právních předpisů této země se Smlouvou o založení ES a Statutem ESCB/ECB a dosažení vysokého stupně udržitelné hospodářské konvergence, jsou hodnoceny v rámci konvergenčních zpráv Evropské komise a ECB. Případné neplnění kritérií konvergence nemá pro ČR žádné přímé důsledky až na jednu výjimku, kterou je kritérium udržitelnosti veřejných financí, při jehož neplnění je země podrobena proceduře při nadměrném schodku. V té se ČR nacházela od jara 2004 do června 2008, přičemž tato procedura byla vůči ČR znovu zahájena ještě před koncem roku 2009. Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že rozhodnutí o načasování opatření, která ve svém konečném důsledku povedou k zavedení eura, jsou v kompetenci členského státu, zatímco konečné posouzení, zda podmínky pro zavedení eura byly splněny, náleží orgánům EU.

Pokud jde o vstup ČR do eurozóny, považuji za vhodné zmínit názor současného prezidenta Václava Klause, že ČR za eurem rozhodně spěchat nemusí. Václav Klaus je známý svým skeptickým postojem ke společné evropské měně, která podle něj nepřinesla kýžený

efekt, tedy urychlení ekonomického růstu. Prezident dlouhodobě patří mezi velké kritiky eura a eurozóny a o eurozóně výslovně prohlásil, že již zkrachovala. Vyjádřil se tak, že eurozóna nepřinesla to, co si od ní jednotlivé země slibovaly, tedy zejména hospodářský růst. Domnívá se, že projekt eurozóny neuspěl. Mimo jiné uvádí, že hospodářský rozvoj zemí eurozóny od 50. let pomalu klesá. Uvádí: „Průměrný roční ekonomický růst těchto zemí činil v 70. letech 3,4 procenta, v 80. letech 2,4 procenta, o desetiletí později již jen 2,2 procenta. Začátek nového tisíciletí, tedy dekáda eura, zažil růst již jen 1,1 procenta. Nedošlo ani ke sblížení míry inflace. Vysoký růst cen trápí zejména Řecko, Španělsko, Portugalsko či Irsko, tedy právě ty země, které se v současnosti potýkají s fiskálními problémy.“<sup>22</sup> Navzdory svým skeptickým názorům dodal, že i přes neúspěch eura bude eurozóna jako instituce pokračovat i nadále. Říká: „Bude pokračovat, ale za nesmírně vysokou cenu, kterou budou platit občané zemí eurozóny (ale zprostředkovaně asi i další Evropané, tedy i ti, kteří doma eurem neplatí a ponechali si svou vlastní měnu). Touto cenou bude - což je na jednoho člověka špatně vyčíslitelná položka - dlouhodobé zpomalování ekonomického růstu, které bude evidentní ekonomickou ztrátou vůči našemu potenciálu i vůči vývoji v dalších zemích světa.“<sup>23</sup> Navíc upozornil také na to, že problémovým zemím bude zapotřebí posílat stále více peněz. Kromě toho je přesvědčen, že za současnými problémy na starém kontinentě, které způsobilo krachující Řecko, je právě euro. Výslovně uvedl, že krizi v Řecku nezpůsobila jeho hospodářská politika, ale euro. Přestože z pohledu hospodářského růstu a ekonomické stability podle něj eurozóna už dávno zkrachovala, nemyslí si, že evropští politici nechají nyní euro padnout.

### **5.3.1 Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií**

Společný dokument Ministerstva financí ČR a České národní banky „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“, který je každoročně aktualizován, slouží jako podklad pro rozhodnutí vlády o zavedení eura. Tento dokument, schválený vládou na jejím zasedání dne 21. prosince 2009, vyhodnocuje plnění maastrichtských kritérií takto:

---

<sup>22</sup> *Eurozóna už zkrachovala, domnívá se Klaus* [online]. Novinky.cz, 22. dubna 2010 [cit. 22. června 2010].

Dostupné na <<http://www.novinky.cz/ekonomika/198274-eurozona-uz-zkrachovala-domniva-se-klaus.html>>.

<sup>23</sup> Tamtéž

### **Kritérium cenové stability (inflační)**

ČR nesplnila toto kritérium v roce 2007 a 2008. Z exogenních faktorů k tomu v roce 2008 přispěl zvláště prudký růst cen potravin a energií (zejména ropy) a také vlna administrativních opatření, např. zvýšení snížené sazby DPH z 5 % na 9 %, zavedení ekologických daní, poplatků ve zdravotnictví a další zvyšování spotřebních daní. Rok 2009 byl v podmínkách globální krize ve znamení meziročně výrazně nižších cen energií i potravin, což se společně s propadem domácí ekonomiky projevilo ve výrazné deflaci. Na konci roku 2009 splnila ČR toto kritérium právě vlivem výrazné deflace, zapříčiněné jednak odezněním převážně jednorázových nákladových faktorů z minulého období a jednak vlivem ekonomické recese. V obou uplynulých letech ovlivňovala vývoj inflace rovněž zvýšená kolísavost měnového kurzu.

Cenový vývoj ČR v letech 2010-2012 by měl být ve znamení relativně pomalého růstu spotřebitelských cen a ve střednědobém výhledu jsou navíc očekávány spíše tlaky na zvyšování referenční hodnoty cenového kritéria v souvislosti s celosvětovým ekonomickým oživením. Pokud jde o prognózu do budoucna, tak v těchto letech by kritérium cenové stability mělo být ze strany ČR plněno, pokud v rozhodném období nedojde k výrazným nepředvídatelným šokům. K udržitelnému plnění tohoto kritéria i v dalším období napomůže také nově nastavený inflační cíl ČNB, jehož snížení pro národní CPI od 1. ledna 2010 na 2,0 % s tolerančním rozmezím  $\pm 1,0$  p. b., vytváří zároveň lepší podmínky pro plnění kritéria. Je však žádoucí, aby v období rozhodném pro jeho vyhodnocení (tj. období účasti v ERM II) nedocházelo k významným proinflačním úpravám nepřímých daní či jiným administrativním opatřením v oblasti spotřebitelských cen, jež by splnění kritéria znesnadňovaly.

### **Kritérium udržitelnosti veřejných financí**

ČR toto kritérium v současnosti neplní a při současném nastavení fiskální politiky a očekávaném makroekonomickém vývoji ani pravděpodobně ve střednědobém horizontu plnit nebude. Kritérium udržitelnosti veřejných financí je splněno pouze tehdy, jsou-li udržitelně plněny obě složky tohoto fiskálního kritéria, tzn. složka vládního deficitu i vládního dluhu.

#### Kritérium vládního deficitu (rozpočtové)

ČR se od roku 2004 nacházela v proceduře při nadměrném schodku, při jejímž zahájení byl Radou ECOFIN poskytnut ČR termín na snížení vládního deficitu důvěryhodným a

udržitelným způsobem pod úroveň 3 % HDP, a to do konce roku 2008. Příznivý fiskální výsledek roku 2007 pak vedl v červnu 2008 k ukončení této procedury.

Kritérium deficitu vládního sektoru není plněno, neboť vedle dosud nedořešených strukturálních problémů českých veřejných financí čelí aktuálně vládní sektor bezprecedentnímu výpadku daňových příjmů. K tomu dochází jednak vlivem mimořádně nepříznivého hospodářského vývoje a jednak z titulu schválených legislativních změn zejména na příjmové straně veřejných rozpočtů, které mimo jiné souvisely se snahou zmírnit dopady hospodářské krize. Ani přijatá stabilizační opatření však bohužel nejsou dlouhodobějším systematickým řešením schodků vládního sektoru.

I když střednědobý výhled státního rozpočtu pro roky 2010–2012 předpokládá určitou stabilizaci salda vládního sektoru, úroveň deficitů je nicméně z hlediska udržitelnosti veřejných financí nepřijatelná. Přestože je tento propad do značné míry způsoben ekonomickou recesí, bude nutné se do budoucna zaměřit na vyšší rozpočtovou disciplínu a přijetí dalších opatření vedoucích ke snížení strukturálního schodku, neboť každoroční vysoký deficit sektoru vládních institucí zásadním způsobem přispívá ke zvyšování vládního dluhu v poměru k HDP. Vstup ČR do procedury při nadměrném schodku ke konci roku 2009 znamenal významný tlak evropských institucí na vyšší míru konsolidace českých veřejných financí.

Vyřešení strukturálních problémů veřejných financí je z hlediska sladění ekonomiky ČR s ekonomikou eurozóny a udržitelnosti veřejných financí zásadní. Z Paktu stability a růstu vyplývá pro ČR ve střednědobém horizontu pro strukturální deficit vládního sektoru cíl ve výši 1 % HDP, který se ČR zavázala dosáhnout co nejdříve, nejpozději však v roce 2012. Z dnešního pohledu je nicméně pravděpodobné, že tento cíl nebude v roce 2012 naplněn. V roce 2009 byl strukturální deficit okolo 5 % HDP a v roce 2010 se očekává jeho snížení k cca 3 % HDP s mírným zhoršením pro roky 2011 a 2012.

#### Kritérium vládního dluhu (dluhové)

Kritérium podílu vládního dluhu na HDP je ČR dlouhodobě plněno a vzhledem k relativně nízké výchozí úrovni vládního dluhu nemá zatím ČR s plněním tohoto kritéria problémy. V uplynulých několika letech se vládní dluh stabilizoval kolem hodnoty 30 % HDP, kam se dostal po svém výrazném navýšení v období 2001–2003 zejména v důsledku vládních garancí. Výši dluhu ve velké míře ovlivňuje vývoj deficitu veřejných rozpočtů, kde největší zastoupení má deficit státního rozpočtu, u kterého se od roku 2009 očekával prudký

nárůst. Ve srovnání s ostatními zeměmi není úroveň celkového zadlužení ČR vysoká, ale v důsledku krize se počínaje rokem 2009 jeho dynamika výrazně zvyšuje. V roce 2009 byl dluh ve výši 35,6 % HDP, což je přibližně o 5 p. b. vyšší zadlužení než v předchozích šesti letech, kdy se podíl dluhu k HDP pohyboval okolo 30 %. Dalším faktem je, že dynamika růstu dluhu byla v posledních letech citelně zpomalována vysokým inkasem privatizačních příjmů, což se však s končícím privatizačním procesem mění a tento efekt vyprchává. Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že období, kdy bylo kritérium vládního dluhu plněno s velkou rezervou, končí a bude třeba začít věnovat udržitelnosti jeho plnění do budoucna zvýšenou pozornost.

Úroveň vládního dluhu ve střednědobém horizontu výrazně naroste z důvodu očekávaných každoročních deficitů sektoru vlády, a to v roce 2012 až na úroveň téměř 45 % HDP, přičemž riziko pro budoucí vývoj představují také očekávané negativní dopady stárnutí obyvatelstva. Je zřejmé, že pokud nebudou provedeny nezbytné reformy, které by mírnily fiskální dopady stárnutí obyvatelstva, zejména reformy důchodového systému a systému poskytování zdravotní péče, bude v dlouhodobém výhledu nutné počítat s dalším zvyšováním podílu dluhu na HDP.

#### **Kritérium stability měnového kurzu** (kurzové konvergenční kritérium – pobytu v ERM II)

Jak jsem již uvedla výše, přijetí členského státu EU do eurozóny je podmíněno úspěšným, minimálně dvouletým setrváním národní měny v Evropském mechanismu měnových kurzů II (ERM II). Jelikož se zatím česká měna do tohoto systému nezapojila, nemá konkrétně stanovenou centrální paritu k euru, vůči níž by se sledovaly fluktuace měnového kurzu a tedy i plnění tohoto kritéria.

Vyhodnocení plnění kritéria stability měnového kurzu je tedy možné až poté, co česká měna vstoupí do kurzového mechanismu ERM II a bude stanovena centrální parita koruny k euru. Měnový kurz koruny k euru vykazuje dlouhodobě apreciační trend a jeho vývoj byl dosud převážně umírněný. Výjimkou byly roky 2008 a 2009 poznamenané globální finanční a ekonomickou krizí, během nichž kurz koruny zaznamenal kumulativní zhodnocení (resp. znehodnocení) vyšší než 15 %. Zhruba ve druhé polovině roku 2008 a na počátku roku 2009 byl navíc přerušen dosavadní trend posilování koruny jejím významným oslabením, jež bylo dáno zejména zhoršením sentimentu vůči střeoevropskému regionu. Změna nálady investorů na finančních trzích v souvislosti s globální krizí se projevila korekcí vývoje kurzu koruny,

kteřá vřak od března do zářř 2009 opět posilovala. Mořná rizika v plnění kurzového kritéria naznačuje zejména rozsah depreciace mezi červencem 2008 a únorem 2009 o 23 %.

Jelikoř jsou v poslední době zaznamenány výrazné výkyvy kurzu, lze z toho usuzovat, ře v turbulentních dobách může být plnění kritéria stability měnového kurzu obtížné. Pro úspěšné plnění tohoto kritéria do budoucna tak bude klíčové vhodné načasování vřupu ČR do kurzového mechanismu ERM II, kterému by mělo předcházet zklidnění situace na světových finančních trzích a investičních nálad vůči našemu regionu, stejně jako konsolidace domácích veřejných financí. A kromě toho bude velmi důležité rovněž správné nastavení centrální parity kurzu koruny k euru.

### **Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb (úrokové)**

Pokud zhodnotíme dosavadní stav, tak průměrné výnosy 10letých státních dluhopisů v ČR měly v uplynulých několika letech převážně rostoucí charakter. Přesto vřak bylo toto kritérium po celou dobu plněno a plněno je i v současné době.

Pro následující období 2010–2012 očekáváme za předpokladu sniřování rizikových premií a uzavírání rozpětí mezi českými a evropskými státními dluhopisy mírný pokles jejich výnosů do doby splatnosti a poté stabilitu. Vývoj tohoto kritéria naznačuje do budoucna jeho mírné zvyšování, a to především v souvislosti s masivními fiskálními impulzy v západních ekonomikách, které i přes celosvětový pokles rizikových premií pravděpodobně povedou k vyšším požadovaným výnosům z titulu obav o udrřitelnost fiskálního vývoje. Ve stejném směru pak může působit i nárůst globálních inflačních tlaků v souvislosti s přijatými hospodářsko-politickými opatřeními na podporu finančního sektoru a poptávky v hlavních světových ekonomikách. Vzhledem k dlouhodobému nízkoinflačnímu charakteru české ekonomiky neočekáváme ve střednědobém výhledu významnější problémy, které by se mohly při plnění kritéria dlouhodobých úrokových sazeb v ČR do budoucna vyskytnout.

### **5.3.2 Ekonomická sladěnost České republiky s eurozónou**

V oblasti sladěnosti ekonomiky se zejména v důsledku hospodářské krize připravenost ČR na přijetí eura oproti roku 2008 znatelně zhorřila. Ačkoli v ČR v důsledku rychlého hospodářského růstu v posledních letech postupně sniřuje svůj odstup od průměrné ekonomické úrovně eurozóny a vykazuje téř prvky narůstající sladěnosti, nedochází k výrazným zlepřením fungování a pruřnosti českého hospodářství. Vývoj v posledním roce byl výrazně ovlivněn dopady světové finanční a hospodářské krize, která vedla k prudkému

ekonomickému útlumu. V důsledku krize dochází především k výraznému zhoršení výhledu veřejných financí, což má za následek dočasné přerušení trendu přibližování tuzemské cenové hladiny k eurozóně a nárůst dlouhodobé nezaměstnanosti. Vzhledem k markantnímu zvýšení deficitu veřejných financí v roce 2009 tedy zůstává nadále výzvou nejen odstranění strukturálního deficitu, ale zejména zajištění dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí. Pozitivním prvkem z hlediska pružnosti české ekonomiky je postupné dílčí zlepšování podnikatelského prostředí, naopak problémy přetrvávají v nastavení institucionálního rámce na trhu práce. Za dočasně nepříznivý faktor z hlediska budoucího přijetí eura lze považovat aktuální ekonomickou recesi, neboť ta zhoršuje vývoj veřejných financí a může generovat zvýšenou variabilitu měnového kurzu. Přetrvávající nejistota na finančních trzích zase nevytváří příznivé prostředí pro vstup do kurzového mechanismu ERM II, který je potenciálně zranitelný vůči změnám nálady na finančních trzích a tokům krátkodobého kapitálu. Závěrem lze dodat, že případný nepříznivý vývoj během pobytu české koruny v tomto mechanismu by mohl sladěnost ekonomiky s eurozónou spíše snížit.

## **6 Výhody, nevýhody, rizika a problémy přistoupení České republiky k Evropské měnové unii**

Obecně se říká, že všechno má své výhody i nevýhody a nejinak je tomu v případě zavedení eura v České republice. Přijetí této měny bude bezpochyby událost velmi významná pro ČR a její důsledky nebudou zanedbatelné, proto je zapotřebí neustále sledovat a analyzovat možné výhody či nevýhody a rizika, která z přistoupení k EMU mohou pro ČR plynout a vyvozovat z toho potřebné závěry. Zavedení eura v ČR předpokládá jednak splnění všech kritérií pro přistoupení k eurozóně a jednak dosažení stavu, kdy přijetí jednotné měny a aplikace jednotné měnové politiky přinesou zemi více pozitiv než negativ.

### **6.1 Předpokládané výhody**

Na úvod bych chtěla říci jen něco málo k zavedení jednotné měny euro jako takové. Tato měna, jež se stala logickým doplňkem vnitřního trhu a která vytváří jednotné měnové prostředí v rámci celé eurozóny, odstranila dosavadní rozdílné měnové podmínky existující v jednotlivých členských zemích eurozóny, které v nemalé míře deformovaly fungování vnitřního trhu. Eliminací těchto rozdílných měnových podmínek a vytvořením homogenního měnového prostředí v rámci celé eurozóny řízené jednotnou měnovou politikou Evropské centrální banky se zboží a služby pohybují výlučně podle podmínek vnitřního trhu a tržní mechanismus již není deformován rozdílnými měnovými podmínkami, což umožňuje i lépe alokovat finanční zdroje. Dále konkurenceschopnost, očištěná od existujících deformujících měnových relací spolu s nastolením jednotné měnové politiky, eliminací rozdílných úrokových sazeb odstraňující spekulativní pohyby kapitálu a vývoj měnových kurzů, představuje jednoznačné prohloubení a zefektivnění fungování vnitřního trhu. A též volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil v rámci eurozóny tak nadále není ovlivňován či deformován rozdílnými měnovými podmínkami členských zemí.

V první řadě se od společné měny očekává, že postupně přispěje k prohlubování ekonomické integrace, k hlubší spolupráci mezi zeměmi, k sjednocování Evropy a posilování konkurenceschopnosti ve světovém měřítku, na čemž se ČR bude moci podílet prostřednictvím účasti na formulování a realizaci měnové a kurzové politiky eurozónou, resp. Evropskou centrální bankou.

Stabilní ekonomické, měnové a politické prostředí spolu s kvalifikovanou a dočasně levnou pracovní silou pak mohou významnou měrou přitahovat zahraniční investice a zvyšovat tak konkurenceschopnost české ekonomiky.

Za výraznou pozitivní změnu lze považovat i vstup ČR do evropského platebního systému TARGET, mezi jehož základní charakteristiky patří jednoduchost, rychlost, resp. platby v reálném čase a bezpečnost provádění plateb. Je nezbytnou součástí zavádění společné měny, výrazným způsobem posilující měnovou stabilitu a ovlivňující důvěru uživatelů v měnu euro. Hlavním cílem tohoto systému je realizovat mezinárodní platby mezi subjekty členských zemí v trvání maximálně několika minut reálného času. Jinými slovy, slouží k zúčtování plateb v euru v reálném čase. Pro země EU, které nejsou členy eurozóny, je členství v tomto systému dobrovolné. Povinným se stává až při vstupu do eurozóny, neboť prostřednictvím TARGET se realizuje společná měnová politika ECB. Pokud země EU nejsou členy eurozóny, používají platební systém v euru i ve své národní měně. Nevýhodou jsou však přísnější kritéria přístupu k TARGET. Pro ČR vyplývá z tohoto platebního systému velká náročnost vstupu a plnění jeho přísných podmínek. Bez schopnosti dodržovat kritéria plateb v reálném čase několika minut však ČR hrozí nebezpečí, že bude vytlačována na periferii EU a komplikován tak její vstup do eurozóny.

### **6.1.1 Výhody pro občany a spotřebitele**

Nesporně pozitivní dopady bude mít zavedení eura v ČR nejen pro občany naší republiky, ale v nemalé míře i pro příjíždějící cizince.

#### *Pohodlnější a levnější cestování*

Obyvatelé ČR cestující do zahraničí již dnes profitují z cenové transparentnosti členských zemí eurozóny, jež se přistoupením ČR ještě více prohloubí. Při služební cestě do zahraničí a na dovolenou již nebude nutné pokaždé měnit peníze, což uspoří nejen čas při hledání směnárny s nejvýhodnějším kurzem, ale i poplatky za výměnu peněz. Jednotná měna euro působící v rámci eurozóny tedy odstranila problémy a transakční náklady spojené s výměnou národních bankovek a mincí mezi sebou při cestování občanů a cizinců v tomto teritoriu. Jinými slovy, dochází k úsporám nákladů na nákup a prodej cizích měn. Pohodlnější bude i nakupování, neboť naši občané budou dobře obeznámeni s eurovými bankovkami a mincemi z každodenního používání eura v domácí ekonomice, čímž odpadne riziko, že nám budou v cizí zemi podvodníky vnuceny falešné peníze.

Lidé tuto výhodu pocítují ve velké míře již dnes, kdy jednotná evropská měna je zákonným platidlem v šestnácti státech Evropské unie. Primárně se jedná o státy HMU a patří sem Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Španělsko a od 1. ledna 2009 také Slovensko. Kromě těchto států se dá eurem platit i v dalších zemích, jako je např. Černá Hora a Chorvatsko. Euro je přijímáno prakticky všude na světě, což se nedá říci o české koruně.

#### Stabilnější a snadno porovnatelné ceny zboží a služeb v zemích eurozóny

Mezi nejvýznamnější přínosy pro občany, ale i další subjekty, patří snadnější a rychlejší orientace v cenách při nákupech v zahraničí. Jelikož bude cena vyjádřena ve stejné měnové jednotce, bude velmi jednoduché porovnat si cenu za konkrétní zboží doma a v zahraničí a nikdo se již nebude muset zdržovat nepohodlným přepočítáváním z jedné měny na druhou. Díky snazší porovnatelnosti cen pak dochází ke zvyšování konkurenčního tlaku, což spotřebitelům přináší dlouhodobé výhody ve formě nižších cen, vyšší kvality a pestřejší nabídky zboží a služeb. I když nelze předpokládat, že se ceny v jednotlivých zemích či regionech zcela vyrovnají, ústí tato změna ve snížení rozdílů mezi cenami stejných produktů, ale na druhou stranu v mnoha případech, zejména u spotřebních předmětů, vyústila i ve zvýšení cen.

Vyjadřování cen zboží a služeb v jedné měnové jednotce ve všech zemích eurozóny, jež zprůhledňuje cenové relace, se tak bude vztahovat nejen na majetky, důchody, mzdy, platy, ale i na makroekonomické agregáty jako je HDP, státní rozpočet apod. Instituce, podniky a občané ČR tak budou moci snáze porovnat své postavení ve srovnání s ostatními zeměmi eurozóny a vyvozovat z toho potřebné závěry se zaměřením na zvýšení efektivity jak na úrovni makroekonomické, tak i mikroekonomické.

#### Levnější půjčky

Vzhledem k tomu, že Evropská centrální banka udržuje inflaci na nízké úrovni, což se odráží v nízkých hladinách úrokových sazeb, mohou tak mít lidé relativně snadný a levný přístup k půjčkám, ovšem pokud se zadlužují jen v rozumné míře.

### **6.1.2 Výhody pro podnikatele**

Zavedením eura dojde k eliminaci měnových nástrojů, původně používaných k regulaci ekonomických procesů, což vyústí do stabilnějšího ekonomického a měnového prostředí pro

podnikatelskou činnost. Vytvořením jednotného měnového prostředí získala zejména právě podnikatelská sféra. Mezi výhody pro podnikatele lze zařadit např.:

#### *Snížení kurzového rizika vůči zemím EU (tedy výkyvů kurzu např. vůči dolaru či jenu)*

Přijetím společné měny dojde k eliminaci kurzového rizika vůči členským zemím eurozóny, které jsou hlavními obchodními partnery ČR. Tím zaniknou nahodilé a spekulativní dopady na měnový kurz, jehož pokles či růst může negativně ovlivňovat vývozní a dovozní operace, zvyšovat investiční nejistotu a tím vnitřní ekonomiku a její růst a naopak vést ke zvyšování vnitroevropského obchodu a investic. Od kurzových rizik a fluktuace kurzu české koruny bude po vstupu ČR do EMU osvobozeno nejméně 80 % obchodních styků. K výše uvedenému bych jen dodala, že zavedením společné měny jako takové zanikla snížením měnového kurzu možná diskriminace, respektive možnost zvyšovat konkurenceschopnost výrobků a služeb jedné země oproti ostatním a dovozní a vývozní ceny přestaly být ovlivňovány různým pohybem měnových kurzů, takže pro všechny podniky eurozóny jsou dané ceny shodné.

V souvislosti s touto výhodou je vhodné zmínit potřebu firmy obchodující se zahraničím, zvažovat ve svém finančním plánování a rozhodování dopady změn měnového kurzu. Platí, že čím delší je plánovací horizont, tím více nepředvídatelné výkyvy měnového kurzu zatěžují hodnověrnost současných rozhodnutí a staví podniky před nemalá rizika. Proti těmto rizikům se mohou podniky částečně zajistit u komerčních bank a dalších finančních institucí, které pro tyto účely nabízejí řadu vhodných produktů. Náklady s tím spojené však nejsou zanedbatelné a rychle narůstají s délkou zajišťovacího období. Úspory plynoucí z omezení kurzového rizika se u podniků odhadují ve výši 1,4 % HDP ročně. Výhodou zavedení společné měny je tedy nejen snížení kurzového rizika, ale i odstranění nákladů plynoucích ze zajišťování operací proti kurzovým rizikům. I když zavedení eura nadále ponechá kurzové riziko vůči dolaru, i přesto čeští podnikatelé získají. Zajišťování bude levnější, neboť trh euro-dolar je likvidnější než trh koruna-dolar.

#### *Snížení transakčních nákladů spojených s konverzí měn*

Nahrazením české koruny eurem se naše národní měna stane součástí jednotné měny téměř celé Evropy, což povede k podstatnému snížení nákladů na směnu měn a přeshraničních transferů jak v obchodním styku podnikatelů, tak i v turistice. Národní měnou euro, jež je druhou nejdůležitější mezinárodní obchodní měnou, bude možné realizovat platby

v celosvětovém měřítku bez dřívější konverze české koruny za euro, dolar či další měny při provádění mezinárodních plateb, protože euro patří mezi jednu ze tří světových měn (vedle dolaru a japonského jenu). Budou tedy usnadněny obchodní transakce.

Má-li firma obchodní vztahy se zahraničím, přichází do styku se zahraniční měnou, přičemž v našich podmínkách je to nejčastěji s eurem. Musí se proto rozhodnout, zda si bude obstarávat pro každý obchodní případ zahraniční měnu zvlášť, což však obnáší platit za konverze měn, či zda si raději neotevřít devizový účet, jehož založení a vedení je však dražší než vedení korunového účtu. Po zavedení jednotné měny, kdy se euro stane naší domácí měnou, již nebude nutné tyto otázky řešit. Očekávat lze tedy vysoké úspory transakčních nákladů s ohledem na fakt, že po započtení Slovenska bude podíl českého zahraničního obchodu s eurozónou dosahovat téměř 75 %.

Kromě těchto přímých transakčních nákladů dochází rovněž k úsporám nákladů nepřímých, a to z různých důvodů, např. v důsledku zjednodušení účetnictví v podnicích, snížením počtu valut držených v různých měnách apod.

Firmy, které mají četné obchodní styky se zahraničím anebo jsou součástí nadnárodního koncernu, uspoří nemalé prostředky tím, že jim odpadne potřeba vést dvojí účetnictví, a to v českých korunách i eurech. Jednotná měna mimo jiné usnadňuje přeshraniční fúze mezi podniky a bankami. Výrazné zjednodušení přeshraničních plateb prováděných již jen v jedné měně ústí v zintenzivnění obchodu se zbožím a službami mezi členskými zeměmi.

Další významnou úsporu transakčních nákladů přinese vytvoření Jednotného eurového platebního prostoru, tzv. SEPA (Single Euro Payment Area), který umožní provádět přeshraniční platební převody v eurech stejně snadno, bezpečně a za stejnou cenu jako je tomu u domácích plateb.

### Nižší úrokové sazby

Hlavním cílem Evropské centrální banky je, jak jsem uvedla již na začátku své práce, pečovat o cenovou stabilitu, která se následně odráží v nízkých úrokových sazbách. Přestože má ČR již delší dobu nízké úrokové sazby, sazby nabízené podnikům komerčními bankami jsou nicméně vyšší než v eurozóně, z čehož vyplývá, že prostor pro jejich snížení existuje. Nízké výpůjční sazby jsou významným faktorem při ekonomickém dohánění vyspělých zemí.

### **6.1.3 Makroekonomické výhody**

#### Spolurozhodování o měnové politice eurozóny

Se vstupem do eurozóny se vedení ČNB bude moci podílet na měnové politice Evropské centrální banky, která rozhoduje o klíčových úrokových sazbách, a tím významně ovlivňuje fungování evropské ekonomiky jako celku i jednotlivých národních ekonomik.

#### Tlak na rozpočtovou kázeň

Již dnes lze za pozitivní považovat tlak na ČR zaměřený na utváření stabilní měnové oblasti v podobě nízké inflace, dlouhodobých nízkých úrokových měr, stabilního měnového kurzu a zdravých veřejných financí. Členství v eurozóně tedy představuje trvalý tlak na státy, aby nevykazovaly vysoký schodek veřejných financí a snižovaly zadluženost. Jinými slovy, Česká republika bude jako člen eurozóny vystavena vyššímu tlaku na rozpočtovou kázeň, jejíž vynucování bude podpořeno též hrozbou sankcí. Mít zdravé veřejné finance je však ve vlastním zájmu české ekonomiky, neboť pouze při obezřetném rozpočtovém chování může vláda čelit mnohým soudobým výzvám, např. problému stárnutí populace či udržitelnosti hospodářského růstu a vysoké zaměstnanosti.

#### Ochrana před krizí platební bilance

Podle dosavadních zjištění je globální ekonomika 21. století s plně liberalizovanými kapitálovými toky více náchylná ke vzniku a rychlému šíření finančních turbulencí. Česká ekonomika má v této oblasti nepříjemné zkušenosti z roku 1997, kdy se česká koruna dostala pod silný tlak zahraniční i domácí spekulace, což jen potvrzuje zranitelnost malých a otevřených ekonomik vůči otřesům finančních trhů. Z tohoto pohledu lze tedy vnímat členství v eurozóně, které chrání jednotlivé ekonomiky před rozvratnými krizemi platební bilance, jako důležitý přínos pro stabilitu české ekonomiky.

## **6.2 Nevýhody a možná rizika z přijetí eura**

#### Jednorázové náklady na zavedení eura

Přechod na euro v podnikovém sektoru si vyžádá vynaložení nemalých nákladů, které si bude každý podnik hradit z vlastních zdrojů. Budou spojeny zejména s potřebou upravit informační systémy, přecenit zboží, vydat nové cenové katalogy, vyškolit zaměstnance a s provedením mnoha dalších úkonů. Vesměs půjde o jednorázové náklady, zatímco výhody dané používáním eura budou trvalé.

### Ztráta samostatné měnové politiky

Se zánikem české koruny se pojí i zánik pravomoci České národní banky provádět měnovou politiku. A právě obava ze ztráty nejen měnové, ale i ekonomické suverenity, k čemuž reálně i formálně dochází, je ústřední námitkou proti zavedení EMU a společné měny euro. Přenesení národní měnové suverenity na ECB vede ke sjednocení měnových politik členských zemí v jednu měnovou politiku plošně a jednotně působící na všechny členské země eurozóny, což je základním předpokladem úspěšného fungování jakékoliv měny. Na druhou stranu je však třeba poukázat na to, že tato jednotná měnová politika vzniká, i když ekonomická situace v jednotlivých zemích může být odlišná. Za této situace nemusí vyhovovat všem zemím, a proto může jejich ekonomickou situaci ještě zhoršit. Rozdílný ekonomický vývoj v jednotlivých zemích či dokonce regionech může být dán např. rozdílnou mírou inflace, ekonomického růstu, různou fází ekonomického cyklu, rozdílnou strukturou výroby, stavem konkurenceschopnosti, cenovou úrovní, růstem regionální divergence oproti předpokládané konvergenci apod., čemuž se ČR s největší pravděpodobností ani po vstupu do eurozóny nevyhne. Negativní důsledky může mít taková politika zejména na menší země, včetně ČR, neboť ECB se ve snaze o zajištění měnové a cenové stability v rámci celé eurozóny řídí ekonomickou situací v hlavních zemích eurozóny. Měnová politika tedy bude Evropskou centrální bankou určována nikoli podle aktuálních potřeb české ekonomiky, nýbrž z pohledu eurozóny jako celku, což se může jevit jako určité ochuzení nástrojů makroekonomické stabilizační politiky. Již dnes představuje vysoká obchodní i finanční otevřenost české ekonomiky výrazné omezení autonomního rozhodování o domácích úrokových sazbách.

Kromě ztráty národní měnové suverenity je druhým závažným problémem fakt, že dosavadní národní centrální banky již nebudou moci ovlivňovat svou ekonomiku změnami měnového kurzu, regulací množství peněz v oběhu a úrokovou míru, s čímž souvisí obtížnější reagování dané země na ekonomické změny. Jestliže již tedy jednotlivé členské země eurozóny nebudou moci ovlivňovat svou ekonomiku monetárními nástroji, vzniká nutně otázka, zda existují jiné účinné mechanismy, jež by absenci monetárních nástrojů nahradily či jež by byly schopny vznikající nerovnováhy eliminovat či alespoň snižovat. Ekonomické nástroje, které by měly nahradit absenci měnových nástrojů používaných jednotlivými zeměmi, lze v první řadě spatřovat v mobilitě pracovních sil v rámci EMU a ve flexibilitě mzdových sazeb. Mobilita pracovních sil předpokládá, že přebytek pracovních sil v jedné zemi či oblasti se při volném pohybu přesune do zemí či oblastí, kde je jich nedostatek.

Tím by mělo docházet i k vyrovnávání mzdové úrovně, z čehož plyne, že snížení přebytku pracovních sil nepovede k poklesu mezd a jejich příliv nepovede k růstu mezd, inflaci apod. Dosavadní vývoj v EMU však ukazuje, že funkce tohoto výrobního faktoru je velmi nízká, neboť mimo území daného státu pracuje jen velmi malé procento obyvatel. Příkladem toho je i samotná ČR, kde při volnosti pohybu pracovních sil existují značné a dlouhodobé rozdíly v míře nezaměstnanosti dle krajů v rozmezí cca 2–20 %. Příčiny jsou různé. Spočívají v přehradách jazykových, kulturních, v nepružnosti trhu s byty, v neochotě měnit místo svého pobytu apod. Na tento faktor tedy ČR nebude moci příliš spoléhat.

Na závěr bych chtěla citovat větu, kterou pronesl současný viceguvernér ČNB Mojmír Hampl: „Česká republika není připravená vzdát se své měnové politiky, euro není připravené stát se dobrou měnou pro Česko.“<sup>24</sup> Vidí jako neslučitelné, aby eurozóna umožňovala v členských zemích rozpočtovou autonomii a zároveň se snažila o vynucování rozpočtových pravidel. Podle něj je to kvadratura kruhu. A dále zastává názor, že jednotná měna nesladila odlišnou strukturu eurozóny, nezajistila hospodářský růst členských států a nevynutila v nich základní ekonomické reformy, což bylo od ní hlavní očekávání. Podotkl, že se stal opak.

### Riziko vnímané inflace

Jedním z nejdiskutovanějších aspektů zavedení eura je z pohledu spotřebitelů jednorázové zvýšení cen. Zkušenosti dvanácti států, které zavedly euro ve formě bankovek a mincí v lednu 2002, ukazují, že spotřebitelé měli pocit, že zavedení eura vyvolalo zvýšení inflace, tedy, že se výrazně zvýšily ceny běžného zboží a služeb a tím byli při zavedení eura poškozeni. Statistické údaje o vývoji cenové hladiny však tyto domněnky nepotvrzují. Ve skutečnosti došlo k nárůstu cen jen některých položek, např. v restauracích, u kadeřníka, v tržnicích, za drobné opravy apod., zatímco u jiných druhů zboží naopak ceny klesly, takže celkový dopad na inflaci byl minimální. Podíl zavedení eura na celkové inflaci eurozóny představoval pouze 0,09–0,28 % na celkové inflaci 2,5 %, z čehož lze usuzovat, že z ekonomického pohledu nepředstavuje zavedení eura důvod ke zvýšení cen.

Riziku, že se lidé budou obávat zavedení eura kvůli strachu ze zdražování, je třeba věnovat maximální pozornost, neboť v zemích jako je Německo a Itálie takové zdražování zřetelně snížilo nadšení pro jednotnou měnu. Na toto riziko nezapomíná ani Národní plán

---

<sup>24</sup> *Euro zatím není pro Čechy dobrá měna, tvrdí viceguvernér ČNB* [online]. Novinky.cz, 22. června 2010 [cit. 22. června 2010]. Dostupné na <<http://www.novinky.cz/ekonomika/203983-euro-zatim-neni-pro-cechy-dobra-mena-tvrdi-viceguverner-cnb.html>>.

zavedení eura v České republice<sup>25</sup>, který zdůrazňuje princip vnímané inflace. Aby bylo zabráněno vzniku a rozšíření pocitu spotřebitelů o významném zvýšení cen v souvislosti se zavedením eura, budou připravena opatření, která by jim měla umožnit porovnat si ceny v korunách a eurech. Jde o následující opatření:<sup>26</sup>

- povinnost duálního označování cen
- bedlivější sledování cenového vývoje
- etický kodex – listina na dobrovolné bázi, v níž se konkrétní obchodník zaváže, že nevyužije zavedení eura a s tím související přepočtení ceny z korun na eura k neodůvodněnému zvýšení cen. Na základě tohoto závazku umístí na viditelné místo ve své prodejně logo, které bude všem zákazníkům symbolizovat jeho závazek.
- vytvoření černé listiny podnikatelů – seznam uvádějící ty podnikatelské subjekty, které využily zavedení eura k neopodstatněnému nadměrnému zvýšení cen poskytovaného zboží a služeb.
- bezplatná telefonní linka, na kterou budou moci všichni občané adresovat své podezření o špatném přepočtení ceny, eventuálně o nadměrném zvýšení ceny.

#### Ztráta národního symbolu

Nahrazení národní měny eurem považují některé státy za ztrátu určitého národního symbolu.

---

<sup>25</sup> Národní plán zavedení eura v ČR je dokument upravující proces přípravy na zavedení eura včetně popisu nezbytných opatření, která musí být v souvislosti se zavedením eura učiněna ve všech oblastech včetně příslušných harmonogramů. Byl vypracován a předložen vládě na základě usnesení č. 1510 ze dne 23. 11. 2005 a následně vládou schválen v roce 2007. Bude každoročně aktualizován, aby dostatečně reflektoval dosavadní zkušenosti z procesu přípravy na zavedení eura. Obsahem Národního plánu není kontrola plnění maastrichtských kritérií, ani sledování hospodářských politik, které mají splnění těchto kritérií zabezpečit, ale jedná se o dokument vymezující institucionálně-technickou stránku přípravy na zavedení eura. Je rámcovým dokumentem, který je určen všem subjektům české ekonomiky a společnosti.

<sup>26</sup> [http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr\\_euro\\_obcan\\_spotrebitel.html](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_obcan_spotrebitel.html) [cit. 16. 2. 2010]

## 7 Příprava právního prostředí na zavedení eura

Budoucí zavedení eura v České republice bude zasahovat do širokého okruhu života celé společnosti a významným způsobem zasáhne i do českého právního řádu a vyžádá si tak jeho rozsáhlou změnu. V souvislosti s legislativním zakotvením eura jako zákonného platidla je zapotřebí nejen přijmout nové právní předpisy, ale i novelizovat stávající legislativu tak, aby právní řád ČR tuto významnou změnu plně reflektoval. Jednou ze stěžejních zásad, kterou je nutné v rámci opatření směřujících k nahrazení národní měny eurem zajistit, je zachování všech práv a závazků v té podobě, v jaké byly založeny přede dnem zavedení eura v ČR, v souladu se zásadou kontinuity právních nástrojů stanovenou nař. Rady č. 1103/97. Zavedení eura nemění obsah závazků a neopravňuje tedy žádnou ze stran právního vztahu k jakýmkoli jednostranným změnám nebo ukončení tohoto vztahu, což zajišťuje právní jistotu. Princip kontinuity právních nástrojů pak znamená, že zavedení eura nesmí ovlivnit platnost právních nástrojů, kterými se rozumí právní předpisy, rozhodnutí soudů a správních orgánů, smlouvy, jednostranné právní akty, platební nástroje jiné než bankovky a mince a ostatní dokumenty a nástroje mající právní účinek.

Pro oblast legislativních příprav na zavedení eura bylo významné, že v březnu 2009 schválila Vláda ČR materiál *Příprava právního prostředí na zavedení eura v ČR*, který zpracoval Organizační výbor NKS ve spolupráci se dvěma pracovními skupinami NKS - pracovní skupinou pro legislativu a pro veřejné finance a veřejnou správu. Jeho součástí byl i harmonogram legislativních prací. Východiskem připravovaného procesu přijímání nových právních úprav, zejména tzv. Obecného zákona a řady změn platných právních předpisů, k jejichž novelizaci je nutné v souvislosti se zavedením eura v ČR přistoupit, jsou nař. Rady č. 1103/97, č. 974/98 a č. 2866/98<sup>27</sup>, která tvoří základní sekundární právní úpravu EU týkající se zavedení eura v členských státech. K sekundárnímu právu EU se dále vztahuje judikatura Evropského soudního dvora, kterou je třeba při legislativních úpravách rovněž zohlednit.

### 7.1 Pracovní skupina pro legislativu

Jednou z šesti pracovních skupin NKS je pracovní skupina pro legislativu, která byla vytvořena právě pro přípravy v legislativní oblasti a jejím gestorem je Ministerstvo spravedlnosti ČR. Tvoří ji zástupci Ministerstva spravedlnosti, financí, vnitra, zemědělství, zahraničních věcí, zdravotnictví, průmyslu a obchodu, pro místní rozvoj, dopravy, práce a

---

<sup>27</sup> O těchto nařízeních jsem se již zmiňovala v kapitole 3.4 na str. 18.

sociálních věcí, a dále zástupci České národní banky, České bankovní asociace, Svazu měst a obcí a Úřadu vlády.

K hlavním úkolům této pracovní skupiny, které obecně stanovil Národní plán, patří např. zpracování rámcové analýzy právních předpisů ČR a určení rozsahu a způsobu jejich novelizace, projednávání obsahu Obecného zákona o zavedení eura v ČR, příprava metodiky úprav místních vyhlášek a jiných právních aktů vydávaných orgány územní samosprávy apod.

## **7.2 Charakteristika úkolů spojených se zavedením eura**

### **7.2.1 Příprava Obecného zákona**

Obecný zákon o zavedení eura bude hlavním právním předpisem České republiky, jehož cílem je vytvořit předpoklady pro zajištění hladkého přechodu na novou měnu v ČR. Bude navazovat na základní nařízení ES týkající se zavedení eura a tato nařízení, včetně dalších souvisejících předpisů EU a judikatury Evropského soudního dvora bude také provádět. Obsahovat by měl především:<sup>28</sup>

- obecná ustanovení o přechodu národní měny na euro včetně stanovení duálního oběhu
- odkaz na přepočítací koeficient
- způsob přepočtu z koruny na euro, případně na jiné měny
- hlavní principy zaokrouhlování, konverze cen<sup>29</sup> a duálního označování cen
- způsob konverze peněžních prostředků na bankovních účtech, cenných papírů a ostatních investičních nástrojů
- záruku neměnnosti dříve uzavřených právních závazků, správních a soudních rozhodnutí v souladu s principem kontinuity právních nástrojů
- pravidla pro výměnu oběživa
- případné úpravy právních předpisů a zmocňovací ustanovení
- kontrolu a dohled nad dodržováním tohoto zákona a sankce pro případ jeho porušení nebo nedodržení.

Obsah tohoto zákona bude východiskem pro novelizaci dalších právních předpisů ČR a v návaznosti na něj bude vydána také metodika, která stanoví způsob duálního označování cen. Povinnost duálně označovat ceny se bude vztahovat na všechny subjekty v České republice,

<sup>28</sup> [http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty\\_plan\\_zavedeni\\_cr.html](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_plan_zavedeni_cr.html) [cit. 16. 2. 2010]

<sup>29</sup> Konverze cen je přepočtení peněžních hodnot v českých korunách na eura, případně i opačně s použitím přepočítacího koeficientu. S konverzí cen souvisí i uvádění cen a peněžních částek v obou měnách najednou – duální označování cen.

tedy jak na právnické, tak i fyzické osoby. Platnosti by měl Obecný zákon nabýt minimálně 18–24 měsíců přede dnem zavedení eura a na jeho základě pak budou připravovány další potřebné legislativní úpravy. Účinnosti nabude tento zákon dnem zavedení eura, přičemž některá jeho ustanovení nabudou účinnosti ještě před tímto datem, např. ustanovení upravující pravidla týkající se konverze cen a duálního označování cen. Legisvakance Obecného zákona, tedy doba mezi nabytím jeho platnosti a účinnosti, bude stanovena tak, aby se všechny subjekty mohly v dostatečném časovém předstihu připravit na zavedení eura a na práva a povinnosti s tím spojené.

Na přípravě návrhu se podílí Ministerstvo financí ČR, Česká národní banka a Národní koordinační skupina pro zavedení eura. Ministr financí společně s guvernérem ČNB jej pak předloží k projednání vládě. Obecný zákon bude svou povahou zejména implementačním opatřením k předpisům EU, proto nebude vypracováván věcný záměr zákona, ale bude připraveno přímo paragrafové znění, a to v souladu s Legislativními pravidly vlády.

Na jedné straně existuje řada aktivit souvisejících s budoucím přechodem na euro v ČR, které je možné i účelné vykonávat s předstihem i bez znalosti závazného termínu vstupu ČR do eurozóny. Na druhé straně však bylo prozatím odloženo, s ohledem na princip efektivně vynaložených nákladů, plnění těch úkolů plánu činnosti NKS, které by bez závazného termínu zavedení eura mohly rychle zastarávat. Do této skupiny úkolů patří právě příprava paragrafového znění Obecného zákona o zavedení eura v ČR, dále návrh prováděcích předpisů k tomuto zákonu a stanovení výjimek a zjednodušených postupů při duálním označování spotřebitelských cen.

### **7.2.2 Příprava nového zákona o České národní bance**

V současné době se již schyluje k dokončení legislativního procesu nového zákona o ČNB, který byl již schválen v Poslanecké sněmovně a který nahradí dosud platný zákon č. 6/1993 Sb. Rozsah i hloubka změn spojených s postavením a úkoly centrální banky státu, který vstoupí do eurozóny a zavede euro jako svoji měnu, si vyžaduje i celkovou reformulaci postavení a úkolů centrální banky, a tedy i novou právní úpravu. Zákon nabude účinnosti k datu vstupu ČR do eurozóny a bude jím dosaženo plné harmonizace legislativy o centrální bance s evropským právem.

Obsahově je tento nový zákon kompetenční normou pojednávající o postavení, působnosti a činnosti centrální banky, která předpokládá své budoucí zapojení do tzv.

Eurosystému, složeného z Evropské centrální banky a národních centrálních bank států, které zavedly euro. Návrh nového zákona nově upravuje zejména tyto oblasti:<sup>30</sup>

- podíl ČNB v rámci Evropského systému centrálních bank na udržování cenové stability
- provádění měnové politiky ESCB Českou národní bankou v ČR
- podíl na výkonu správy oficiálních devizových rezerv členských států EU, které zavedly euro jako svoji národní měnu
- podmínky vydávání bankovek a mincí jednotné měny euro, která je v návrhu zákona výslovně zakotvena jako měna ČR
- metody a formy shromažďování statistických informací k zajištění stanovených úkolů ESCB.

V souvislosti s přijetím nového zákona o ČNB považuji za vhodné objasnit, proč byl připraven již nyní a nikoli až po politickém rozhodnutí o zavedení eura v ČR. Hlavním důvodem je splnění závazku ČR, aby vnitrostátní právní předpisy včetně statutu jeho národní centrální banky byly slučitelné se Smlouvou o EU a Statutem ESCB a ECB, přičemž na Českou republiku se tato povinnost vztahuje ode dne jejího vstupu do Evropské unie. Z tohoto důvodu konvergenční zprávy Evropské komise a Evropské centrální banky v letech 2004, 2006 i z roku 2008 opakovaně poukazovaly na to, že Česká republika nemá plně harmonizovanou legislativu, týkající se centrální banky, kde mělo být harmonizace dosaženo již k datu vstupu ČR do EU. Pokud by na tuto situaci nebylo reagováno, ČR by se nadále vystavovala kritice evropských institucí za nedostatečně zharmonizovanou legislativu o centrální bance. ECB i Evropská komise přitom byly v průběhu let 2005 až 2008 opakovaně ujišťovány, že příprava nového, plně harmonizovaného zákona probíhá, tento zákon bude přijat a bude tak manifestovat v oblasti legislativy centrální banky připravenost ČR k zavedení eura jako její měny. Ustoupení od tohoto záměru by znamenalo ztratit do jisté míry věrohodnost v očích evropských orgánů i ECB.

Jelikož doba legisvakance nového zákona o ČNB je mimořádně dlouhá, nejsou souběžně s tímto zákonem připravovány doprovodné novelizace dalších zákonů. Ty budou připravovány cca 2 roky před datem zavedení eura, kdy se bude česká měna účastnit v kurzovém systému ERM II.

Rozdíl mezi oběma zmíněnými právními normami spočívá v tom, že Obecný zákon bude mít v celém procesu funkci relativně krátkodobou či přechodnou, zatímco zákon o ČNB bude

<sup>30</sup> [http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty\\_plan\\_zavedeni\\_cr.html](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_plan_zavedeni_cr.html) [cit. 16. 2. 2010]

plnit úlohu měnového zákona dlouhodobě. Existence obou těchto právních norem, které napomohou zajistit soulad práva ČR s právními předpisy EU a také se Statutem ESCB a ECB ve smyslu čl. 121 Smlouvy o založení ES, je stejně klíčová jako podmínka splnění ekonomických parametrů pro vstup do eurozóny. Nový zákon o ČNB sám o sobě neřeší právní problematiku zavedení eura v ČR, neboť obecné technické otázky spojené se zavedením eura, včetně výměny hotovostí, se ponechávají k řešení Obecnému zákonu.

#### Hlavní změny v oblasti měnové politiky ČNB po vstupu do eurozóny

Po vstupu ČR do eurozóny bude měnová suverenita ČNB předána ECB, čímž ČR ztratí možnost ovlivňovat ekonomiku monetárními nástroji a jejím hlavním nástrojem, pokud nedojde k zásadní změně fungování eurozóny, zůstane fiskální politika spolu s dalšími společnými či koordinovanými hospodářskými politikami v rámci EMU. Přenesení některých rozhodovacích pravomocí z oblasti měnové politiky na Radu guvernérů Evropské centrální banky zabezpečí právě nový zákon o ČNB. Měnová politika, která se v ČR bude provádět, bude měnovou politikou EU stanovenou s ohledem na cenovou stabilitu v EU, resp. v zemích, které zavedly euro jako svou měnu. ČNB již nebude měnovou politiku určovat, ale bude se podílet na jejím „spoludefinování“ a „provádění“, neboť guvernér ČNB se stane členem Rady guvernérů ECB, kde bude spolurozhodovat o měnové politice celé eurozóny. Začleněním do Eurosystému bude ČNB na svém území realizovat měnovou politiku na základě direktiv ECB, tedy bude jednat v souladu s obecnými zásadami a pokyny ECB a bude uznávat koordinační roli ECB v oblasti mezinárodní spolupráce.

Další významnou změnou, která se dotýká výkonných činností ČNB, je vydávání bankovek a mincí v eurech a zajišťování jejich oběhu. Nový zákon bude respektovat skutečnost, že povolování emise bankovek je výhradním právem ECB a ČNB se bude pouze podílet na jejich vydávání. Na základě rozhodnutí a se souhlasem ECB bude ČNB:<sup>31</sup>

- sjednávat tisk bankovek
- organizovat dodávky bankovek od výrobců
- kontrolovat kvalitu bankovek v zájmu zajištění plynulého a hospodárního peněžního oběhu
- dohlížet na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných bankovek a na úschovu a ničení tiskových desek, dalších tiskových pomůcek a vyřazených bankovek
- uvádět do oběhu bankovky v eurech na území České republiky.

<sup>31</sup> [http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty\\_plan\\_zavedeni\\_cr.html](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_plan_zavedeni_cr.html) [cit. 16. 2. 2010]

Mince mohou jednotlivé státy eurozóny vydávat na základě ustanovení Smlouvy o založení ES a při respektování kompetence založené národní právní úpravou s tím, že je nutné v této oblasti dodržovat platné předpisy EU. Objem emise mincí však podléhá schválení ECB. Zákon proto ponechá právo vydávat mince ČNB, která bude i nadále:<sup>32</sup>

- sjednávat ražbu mincí
- organizovat dodávky mincí od výrobců
- kontrolovat kvalitu mincí dodávaných výrobcí k zajištění plynulého a hospodárního peněžního oběhu
- dozírat na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných mincí a na úschovu a ničení razidel a neplatných a vyřazených mincí
- uvádět do oběhu mince v eurech, resp. centech, na území České republiky.

### 7.3 Harmonogram legislativních prací

Jak jsem již zmiňovala, vedle přijetí zvláštních právních předpisů se přechod na společnou evropskou měnu dotkne také velkého množství existujících právních předpisů. Za účelem stanovení rozsahu a způsobu jejich novelizace bude proveden podrobný rozbor platného českého právního řádu, v rámci kterého dojde k posouzení dopadů implementace přímo použitelných předpisů EU upravujících zavedení eura. Gestory za provedení uvedeného rozboru budou jednotlivá ministerstva, ostatní ústřední orgány státní správy a ČNB, a to na základě metodiky NKS a pracovní skupiny pro legislativu. Na základě výsledků tohoto rozboru zpracuje NKS přehled právních předpisů, které bude potřeba novelizovat a jejich podrobný soupis bude součástí tzv. Harmonogramu legislativních prací souvisejících se zavedením eura, který bude pravidelně aktualizován a předkládán vládě k projednání a ke schválení. K novelizaci bude nutné přistoupit např. u právních předpisů:<sup>33</sup>

- v jejichž textu se vyskytuje přímo měna „Kč“, popřípadě „CZK“, nebo slova „koruna“, resp. „česká koruna“, tzn. ve kterých jsou přímo uvedeny korunové peněžní částky nebo které se odvolávají na jiné veličiny (zejména úrokové sazby) bezprostředně související s existencí české koruny, jež jako národní měna zanikne
- upravujících ukládání peněžitých sankcí
- obsahujících pravidla pro zaokrouhlování Kč (např. daňové předpisy)
- ve kterých jsou vzorce a výpočty.

<sup>32</sup> [http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty\\_plan\\_zavedeni\\_cr.html](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_plan_zavedeni_cr.html) [cit. 16. 2. 2010]

<sup>33</sup> Tamtéž

## **Závěr**

V úvodu své diplomové práce jsem nastínila směr, kterým se budu ubírat v rámci poskytnutí přehledu o tom, jak daleko je Česká republika v přípravách na vstup do eurozóny. V rámci této snahy jsem nejprve vymezila pojem Hospodářská a měnová unie, dále jsem přiblížila vznik eurozóny a zavedení hotovostního eura. Značnou část své práce jsem věnovala právním základům této měnové unie a společné měny, kde jsem popsala právní základ hospodářskopolitický, měnový a institucionální. V další části jsem se zabývala společnou měnou euro, kde jsem jen stručně zmínila jeho historii, dále právní zakotvení eura, obvyklé fáze procesu přijetí této měny a nakonec transpozici do práva členských států. Stěžejní část mé práce se týkala podmínek, za kterých stát může tuto měnu přijmout, což jsou tzv. maastrichtská konvergenční kritéria. Nejprve jsem obecně vymezila, která kritéria to jsou, a poté jsem přistoupila k jejich interpretaci. Uvedla jsem i způsob jejich stanovování a jejich oprávněnost a vhodnost. Důležitou částí je také konstatování fáze, ve které se Česká republika nachází a dále aspekty, které opravňují nebo naopak ještě brání v přijetí této měny, tedy vyhodnocení plnění maastrichtských kritérií. V samostatné kapitole jsem pak shrnula názory na vhodnost nebo nevhodnost přijetí jednotné měny Českou republikou. V poslední části své práce jsem se zaměřila na změny právní úpravy, které je nutné v souvislosti se zavedením eura provést a také vliv přijetí jednotné měny na Českou národní banku.

Z uvedeného nástinu výhod, problémů, rizik a podmínek vstupu ČR do eurozóny je zřejmé, že i přes vysoký stupeň integrace ČR do EU je správné načasování vstupu do EMU v závislosti na efektivní adaptaci a přizpůsobení české ekonomiky podmínkám eurozóny natolik závažné, že vyžaduje soustavnou a dlouhodobou přípravu, má-li být dosaženo efektů, jež naše země očekává. Načasování vstupu ČR do eurozóny je trvale v popředí zájmu odborné i laické veřejnosti. Podle mých poznatků je jisté, že zavedení eura v ČR proběhne k 1. lednu, ale o roku, kdy k tomuto kroku dojde, ještě není rozhodnuto. K tomuto dni nahradí euro českou korunu jak v hotovostním, tak i bezhotovostním platebním styku. Jde tedy o scénář jednorázového přechodu na euro, tzv. „velký třesk“. Termín zavedení eura, původně stanovený na 1. 1. 2010, byl rozhodnutím vlády odložen na neurčito. Určení tohoto termínu je podmíněno zejména pokrokem v reformě veřejných financí a ve zvýšení pružnosti české ekonomiky, zejména trhů práce. Současně s odvoláním původního termínu se ihned diskutovalo o novém datu. Hovořilo se například o roku 2012 a objevil se i rok 2019. I přes tyto okolnosti je však ČR na své cestě k přípravě na členství v eurozóně hodnocena ze strany EU snad až překvapivě příznivě. Svědčí o tom Zprávy Evropské komise o praktických

přípravách na budoucí rozšíření eurozóny. Zatímco třetí zpráva (z června 2006) hodnotí, že „Praktické přípravy v ČR jsou stále v počáteční fázi“ a čtvrtá zpráva (z listopadu 2006) pouze konstatuje zrušení původního cílového data a schválení scénáře „velkého třesku“ (v říjnu 2006), pak pátá zpráva (z července 2007) uvádí, že ČR je dobrým příkladem včasné přípravy i při nestanoveném cílovém datu. Tato zpráva oceňuje zejména přijetí Národního plánu zavedení eura v ČR v dubnu 2007.

Vstup do eurozóny je podmíněn, mimo jiné, splněním maastrichtských konvergenčních kritérií, a to udržitelným, nikoliv pouze jednorázovým způsobem. Hlavní bariéru jejich plnění představuje pro ČR stav veřejných financí v oblasti deficitu, který ve střednědobém horizontu překračuje referenční hodnotu 3 % HDP. A v důsledku této skutečnosti pak dochází k rychlému zhoršování druhé části kritéria veřejných rozpočtů, jímž je podíl vládního dluhu na HDP. Kritérium kurzové stability ČR rovněž neplní, a to z důvodu své neúčasti v kurzovém mechanismu ERM II. Negativním faktorem v tomto ohledu je v posledních letech zvýšená volatilita kurzu koruny, k níž došlo v důsledku světové finanční krize. Plnění kurzového kritéria po případném vstupu do ERM II by tak v těchto podmínkách mohlo být velmi obtížné. Naproti tomu výhled plnění inflačního kritéria je relativně optimistický. S odeznáním jednorázových inflačních vlivů přechodně výrazně zvyšujících inflaci v roce 2008 došlo v roce 2009 ke značné dezinflaci a tedy k hodnotám umožňujícím plnění kritéria cenové stability. Toto nízkoinflační prostředí je od roku 2010 rovněž podporováno novým inflačním cílem ČNB, který je kompatibilní s inflačním cílem ECB. Ani kritérium dlouhodobých úrokových sazeb není podle současných výsledků problémem. ČR toto kritérium v současné době plní a s velkou pravděpodobností i nadále plnit bude. Z výše uvedeného lze dovodit, že za současných podmínek je velmi nepravděpodobné, že ČR bude ve střednědobém horizontu schopna plnit všechna maastrichtská konvergenční kritéria. A stejně tak je v nejbližších letech nejisté i udržení a potřebné další zvyšování dosaženého stupně sladění české ekonomiky s eurozónou. V důsledku těchto a dalších skutečností vládní materiál hodnotící plnění konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou konstatuje, že „nelze dospět k závěru, že bylo dosaženo dostatečného pokroku při vytváření podmínek pro přijetí eura, aby mohlo dojít ke stanovení cílového data vstupu do eurozóny“. Proto Ministerstvo financí a Česká národní banka v souladu se schválenou Aktualizovanou strategií přistoupení ČR k eurozóně doporučují Vládě ČR toto datum prozatím nestanovovat, což zároveň implikuje doporučení, aby ČR v průběhu roku 2010 neusilovala o vstup do kurzového mechanismu ERM II.

## **Treatment for my dissertation**

I have chosen the theme for my dissertation as European Monetary Union and the Czech Republic, which aims to provide an overview of how far the Czech Republic's preparations for eurozone are. In my work I have been dealing with the accession process of Czech Republic to the European Monetary Union. The basic objective of this research is to clarify the legal question through the accession of the Czech Republic among other countries that adopted the euro as official currency while meeting certain monetary and budgetary requirements. In the first part of this study, I have defined the concept of economic and monetary union, as I approached the creation of the euro area and the introduction of euro currency as sole legal tender. Basic focus of this work is to concentrate on the legal foundations of European Monetary Union and euro as the common currency. Therefore, I have described the legal structure of economic and fiscal policy through the accession process. The next part dealt with the formation of the euro as the common currency while explaining the historical background of the legal establishment of the euro, the normal phase of the process of adopting the currency, and finally the adoption for national law, monetary and fiscal policy. Another essential part of this work is to analyze the legal conditions under which the Member States may accept currency, which is known as the Maastricht convergence criteria. In other words, after giving information about the definitions of those criterions, I have discussed the compatibility of the establishment and eligibility of this process through Czech Republic. Through the research findings, it is emphasized the fundamental situation of the Czech Republic and further aspects, authorizing, or conversely not impede the adoption of euro currency as a European Union member state to evaluate compliance with the Maastricht criteria. Next chapter then summarizes the views on the appropriateness and inappropriateness of adopting the single currency of the Czech Republic. In the last part of my work, I focused on the transformation in legislation, which is necessary in connection with the introduction of the euro carried out and the effect of adopting the single currency of the Czech Central Bank. The introduction of the euro in the Czech Republic will be at 1 January, but the year in which this step occurs is not yet decided. Entry into the euro area is conditional, inter alia, meeting the Maastricht convergence criteria. The main barrier to the implementation in the Czech Republic represents the state of public finances in deficit, which exceeds the 3 % of GDP. As a consequence, there is a rapid deterioration in the second part of the criteria of public budgets, which is the share of government debt to GDP. Exchange rate stability criterion fails to comply with Czech

Republic as well, because of the non-participation in the exchange rate mechanism ERM II. On the other hand, view of the inflation criterion is relatively optimistic while interest rates is not a problem for the current economic situation. Under current economic and fiscal conditions, it is very unlikely that Czech Republic will be able to fulfill all the Maastricht convergence criteria. As a result of these facts, I suggest that sufficient progress has not been achieved by creating conditions for the adoption of euro currency through adoption.

## Seznam použité literatury

1. BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 741 s. ISBN 80-7179-431-7.
2. BRŮŽEK, A. *Evropská měnová integrace a Česká republika*. 1. vyd. Praha: Velryba, 2007. 197 s. ISBN 978-80-85860-19-1.
3. BRŮŽEK, A. *Evropská měnová unie a Česká republika*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 29 s. ISBN 80-245-0820-6.
4. HELÍSEK, M. a kol. *Vstup ČR do eurozóny, ERM II a kurzové konvergenční kritérium*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. 174 s. ISBN 978-80-7408-000-5.
5. HOLUB, A. a kol. *Česká ekonomika na cestě do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2003. 240 s. ISBN 80-86419-43-6.
6. LOUŽEK, M. *Měnová politika a příchod eura*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 107 s. ISBN 80-86547-08-6.
7. MACH, P. *Euro dříve, nebo později?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. 89 s. ISBN 978-80-86547-63-3.
8. PAVLÍK, J. a kol. *Evropská integrace a vstup České republiky do Evropské unie z pohledů humanitních věd*. Praha: Oeconomica, 2004. ISSN 0572-3043.
9. PEČINKOVÁ, I. *Euro versus koruna: rizika a přínosy jednotné evropské měny pro ČR*. 2. rozš. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7325-138-3.
10. PĚLUCHA, M. *Přípravenost České republiky na euro*. 1. vyd. Praha: Institut pro strukturální politiku, 2005. 60 s. ISBN 80-86684-36-9.
11. ŠIŠKOVÁ, N.; STEHLÍK, V. *Evropské právo 1 – Ústavní základy Evropské unie*. Praha: Linde, 2007. 310 s. ISBN 978-80-7201-680-8.
12. TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 165 s. ISBN 80-902243-3-4.
13. TOMÁŠEK, M. *Právní nástupnictví měny euro*. Praha: Linde, 2000. 270 s. ISBN 80-7201-205-3.
14. TOMÁŠEK, M. *Evropské měnové právo*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 180 s. ISBN 978-80-7179-940-5.

Internetové stránky:

[www.zavedenieura.cz](http://www.zavedenieura.cz)

## Seznam zkratek

|             |                                                                |
|-------------|----------------------------------------------------------------|
| ES          | Evropské společenství                                          |
| EU          | Evropská unie                                                  |
| EMU         | Evropská měnová unie                                           |
| HMU         | Hospodářská a měnová unie                                      |
| EHS         | Evropské hospodářské společenství                              |
| EMS         | Evropský měnový systém                                         |
| ESCB        | Evropský systém centrálních bank                               |
| ECB         | Evropská centrální banka                                       |
| ECU         | evropská měnová jednotka                                       |
| ČR          | Česká republika                                                |
| ČNB         | Česká národní banka                                            |
| ERM II      | mechanismus fixních směnných kurzů Evropského měnového systému |
| CPI         | index spotřebitelských cen                                     |
| HDP         | hrubý domácí produkt                                           |
| p. b.       | procentní bod                                                  |
| nař.        | nařízení                                                       |
| písm.       | písmeno                                                        |
| odst.       | odstavec                                                       |
| čl.         | článek                                                         |
| max.        | maximálně                                                      |
| event.      | eventuálně                                                     |
| např.       | například                                                      |
| aj.         | a jiné                                                         |
| apod.       | a podobně                                                      |
| tzn.        | to znamená                                                     |
| tzv.        | tak zvaně                                                      |
| tj.         | to je                                                          |
| resp.       | respektive                                                     |
| cca         | přibližně                                                      |
| č.          | číslo                                                          |
| v. z. p. p. | ve znění pozdějších předpisů                                   |
| Sb.         | Sbírka zákonů                                                  |